

EGYETEMES REGÉNYTÁR

Judith könyve

Elbeszélések

Irta

Malonyay Dezső

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-64-1 (online)
MEK-12894

TARTALOM

HÁROM JUDITH.
MIRE MEGVÉNÜLÜNK.
MORNING GLORY.
A BÁDOG CSACSI.
MESE A BOLDOGTALANSÁGRÓL.
KHALED.
EGY VERÉB.
HERÓDIÁS.
EGY LOVAGIAS ÜGY.
PIROS ÉS FEKETE.
ABSZURDUM!
VASÁRNAP.
SZÁRADT IBOLYÁK.

HÁROM JUDITH.

Az asszony az ebédlőben ült, a szűk udvarra nyíló ablak előtt, harisnyát stoppolt. Olyan öregesen görnyedt munkája fölé, olyan fakó volt az arcza, az egész formája, mintha nem is az ő kis fia, hanem az unokája lenne az a négy esztendő gyermek, ki lába előtt, a sámlin tornyot építgetett ócska tarok-kártyákból.

Mintha nem is a hamar érkező decemberi alkony sötétsége kezdett volna terjengeni a szobában, hanem az a nyirkos, lélegzetfojtó ködje a szomorúságnak, melylyel teli van az olyan lakás, a hol sokat sírnak. Beljebb, a nappaliban valaki a zongorát verte, egy ujjal s iszonyú egyformán dúdolta hozzá: *Kis szekeres, nagy szekeres...* Közbe-közbe, hallatszott a kisebbik gyerek szipogása, nyilván azt csitította a dajka.

A mint kezet nyujtott s rám tekintett az asszony, láttam, hogy ki vannak sírva a szemei.

- Mi baj? - kérdeztem.

- Semmi! - szokta volt felelni, már hónapok óta s mosolyogni iparkodott mindannyiszor és hamar egyébre terelte a szót. Most azonban csak a fejével intett, hogy: - semmi! semmi!

A fiúcska aggodalmas nagy szemeket vetett rám, majd meg az anyjára... Az anyja elfordította a fejét, - hisz úgy a lelkünk mélyére látnak azok a fényes nézésű gyerekszemek! - fölállt, óvatosan, nehogy összedöntse a kártyatornyot, intett, hogy kövessem. Bement a gyerekek szobájába s ott, két kis fehér ágy között, leroskadt egy székre és sírt, hangtalanul, csak könyei omlottak és mintha ütötték volna, úgy vonaglott az egész teste. Kezeit a szájára szorította.

- De, az Istenért!

Intett, hallgassak!... Tegyem be az ajtót!...

- A gyerekek! - zokogott azután, de nagyon halkán. - Istenem! milyen szerencsétlen vagyok!... Már... már nem bírom tovább!... Nem bánom, akármi lesz!

- De hát mi bajuk?

- Semmi! Nem tudom... hiszen ha tudnám!...

Nem azért sírt, hogy vigasztaljam, azt kívánta, magyarázzam meg, mi baja az urának?!

- Mi baja?... Én mindenben csak a kedvét keresem. Nem járok sehová, nem költök, még a keserűségeimet is titkolom előle. Akármilyen ideges, úgy teszek, mintha nem venném észre. Nem szól soha, semmiért, de inkább szólna! Szidjon, vagy akár üssön inkább, hisz én szeretem... Mondja meg, ha nem tetszik neki valami! Hónapok óta alig szól hozzám. Ha itthon van, ott ül a szobájában. Maholnap már be se merek menni hozzá, érzem, hogy a terhére vagyok. Este órákig eljárkál, hallgatom a lépéseit, mintha itt járna, a halántékomon. Éjszakánként úgy tesz, mintha aludnék... Dehogyan alszik! Valami nagy szerencsétlenség fenyeget bennünket?... Hát szóljon! A felesége előtt ne titkolja!... A gyerekeket se szereti már. Ezelőtt eljátszott velük, most csak akkor czirógatja meg őket, ha én kérem rá. Mit vétettek neki azok az ártatlan teremtések? Mit vétettem én!?

Mikor aztán így elémtárta szívének keserűségét, mintha kissé megkönnyebbült volna, csöndesebben sírt.

- Oh! nem ilyennek képzeltem én az életet leány koromban!...

Bementem az urához. Lássuk hát, mi baj?!

A szoba közepén az íróasztal, porosan, rendetlenül, a kalap és sétatálcza odahajítva a könyvek s papirosok közé; a szoba háttérében lévő fülkében áll egy nagy, vörös karamánival beterített kerevet, azon egy sereg párna, szebbnél szebb régi selymek, tevezsákok, jeruzsálemi tarbusok; a fülke falain polczok, könyvekkel megrakva; jobb oldalt Szent Czeccília, Donatello domborművének flórenczi másolata, mellette Deveriának egy mezitelen asszonya, a sarokban egy aranyozott Budha-bálvány; baloldalt egy Rippl-Rónai-féle halvány pasztel, csupa sejtelem, csupa láz és kétség, fölötte bányász-mécses lóg Goujon kútjának négy karcsú nimfája előtt; a hátsó falon egy hasonlithatatlanul szép és hasonlithatatlanul szomorú Mednyánszky festmény: télire vedlett nyirfák közé hull az ólmos eső és sár, sár, csupa sár és felhő az egész tájék... Jól ismerek minden holmit, hisz néha hajnalig eltanakodtunk azon a nagy kereveten.

Ott ült, a párnák közé ásva magát. Közönyösen bólintott, midőn beléptem hozzá:

- Szervusz.

- Mi bajod? - kérdeztem.

- Kedvetlen vagyok.

- Mi lelt?

- Semmi.

- Semmi?! Szerencsétlenné teszed ezekkel az érthetetlen hangulataiddal a feleségedet.

- Panaszkodott?

- Igen.

- Gondoltam. Szegény asszony!...

- De hát mi lelt tulajdonképpen?

Vállat vont. Aztán ő kérdezte, komoran:

- Mit mondtál a feleségemnek?

- Hát mit szólhattam volna néki?! Nem értek az egész komédiátokból semmit. Előbb tőled akarom hallani, hogy mi az ördög lelt? Anyagi gondjaid vannak?

Tagadólag intett.

- Talán a feleségedet untad meg?! Más asszonyra támadt étvágyad?

Vállat vont.

- Az eszed ment el?

Keserűen mosolygott:

- Az, az! Könnyen megeshetik, hogy megbolondulok.

Kegyetlenül igaz hangon mondta ezt. Valóban megdöbbenett! Nyugodtan tűrte nézésemet s nagyon egyszerűen, szomorúan beszélt:

- Miként magyarázzam meg, szegény asszonynak, hogy mi bánt engem?! Még jobban meg-rémülne. Anyagi gondok!?... Mellékes. Más asszony?!... Áldott, jó teremtés a feleségem, komizság volna, ha megcsalnám... Nincs, barátom, nincs az életben csak egyetlen tragédia, az, mikor látod, mint szakad áthidalhatlan örvény a valóság s az illuzióid közé... A legtöbb ember észre se veszi, olyik, szerencsétlen, belészédül.

Künt, a másik szobában, a dajka kopogtatta a zongorát, iszonyú egyformán.

- Hallod!? Azt a zongorát!?... Tudni akarod, mi a bajom?... Hónapok óta kinlódom, már nem bírom tovább! Szerencsétlenné teszem a környezetemet?... Magam vagyok a legszerencsétlenebb. Nevezz ki, ha akarsz, de vigasztald meg a feleségemet, ha tudod. Én nem tudom. Szerelmes vagyok, barátom, az álmaimba s nem tudok többé elaludni. Fölbredtem, örökre!... Nincsenek néked álmom ismeretségeid? Emberek, asszonyok, kikkel ébren töltött életedben soha nem találkoztál, de egyszer, magad se tudod mikor, álmodtál róluk s azután mint régi ismerősök kerülnek vissza időnként álmaidba... Vannak helyek, vidékek, házak, egyes lakások, hol csak álmodban jártál s a hol otthonosan érzed magad... Lásd, én szentül hiszem, hogy két életet él az ember: párhuzamosan azzal, melyet ébren töltünk, egy álméletet is... Ha aztán az álmvilágod kezd előtted összekeveredni a valósággal, illetőleg ezzel a másik káprázattal, melyet valóságnak tartunk, mikor álmaidnak alakjait kezded látni ébren is, mikor már alig tudod megkülönböztetni, hogy mi hát az álmom, mi a valóság: ott kezdődik az örület... Én, barátom, ezen a mesgyén állok.

Teljesen besötétedett a szobában.

Leültem melléje, a kerevetre; nem láttam már sem a fakó arcját, se lázban fénylő szemeit, csak a hangját hallottam s meg-megborzongtam tőle.

Künt, a másik szobában, a dajka kopogtatta a zongorát, iszonyú egyformán.

Ő pedig beszélt. Eleinte sebesen, mint a kit víziói kergetnek. Egy-egy pillanatra elhallgatott, majd halkabban folytatta, néha olyan gyöngéden, a hogy a szerelmes ember suttog a párjának.

„...Fogalmam sincs róla, mikor, régen, régen, talán örökké, talán még gyerekkoromban álmodtam először egy kedves házról s a lakóiról. Lehet, hogy régi ismerőseim voltak már akkor is, mikor először álmodtam róluk... talán ismertem őket, már születésem előtt... vagy, tudom is én!...

A ház!... Láttál te is már olyat, bizonyosan.

Olyan kedves, hívogató ház, a melyet gyakran meg-megpillant az ember a rohanó vasut ablakából. Domboldalban fekszik, kis nyárfaerdő alatt, sásszegett tavacska közelében. Fehér utak vezetnek hozzá; virág a tornáczon, hinta a kertben, repkény az ablakok között, föl a tetőig. Örömmel kiáltasz föl: „Ni, az én házam! Itt tudnék boldog lenni!”... Tárod is feléje a karjaidat, repülnél belé, - de a vonat rohan tovább, egy alagut, egy forduló, a ház eltűnt... Hasztalan térnél vissza, hasztalan keresnéd, többé meg nem találod s ha megtalálod, akkor se az a ház az már.

Ilyenforma volt az én álmaim kedves háza.

Orgonanyilás idején jártam benne először. A lila orgonabugákat téptem a kerítése környékén. Egész tenger volt ott orgona bokrokból. Szedtem, szedtem, teli voltak a kezeim, összehajlottak a fejem fölött, czirógatták, csókolták az arczomat, tetőtől-talpig öleltek azok az édes, édes, bársonyos, csudaszép lila virágok.

Egyszerre, mintha minden millió kis kelyhük csöngeni kezdett volna, mind, de mégis olyan halkán, hogy csak egy kaczagás lett belőle: - három leány, a három Judith kaczagott és mosolygott elém a virágok közül.

Ők laktak a házban s én mindjárt tudtam, hogy ők lagnak ott, tudtam, hogy testvérek, tudtam, hogy mindeniket Judithnak hívják és ismertem őket és ők is ismertek engem.

Teljesen egyformák voltak s mégis meg tudtam különböztetni őket egymástól. Ha valamelyikhez szóltam: „Judith!”, éppen az felelt, a kihez én akartam szólni.

Néha szőke volt mind a három, néha barna és mégis mindig ugyanazok voltak: a három Judith...

Kergetőztünk. Futottam az egyik után, ott szaladt előttem mind a három...

Utolértem egyet, kézenfogtam: „Még vagy Judith!” - ott pirúlt, ott pihegett előttem mind a három...

Hogy magyarázzam meg neked!? Nem érted, ugy-e?! Ha látnád őket, barátom, a hogy én látom, - az én három Judithomat!... Szerelmes voltam beléjük, mind a háromba és ők is szerettek engem.

Szeretni!?!... Nincs olyan szó, mely azt fejezné ki, a mit mondani akarok ezzel. Képzeld, hogy egy derült májusi hajnalon, azurkék hópelyhek kezdenének hullani az azurkék égből, de elolvadnának, mielőtt földet érnének és mind, mind hullana az azurkék hó, de azért ragyogna a nap... Ilyenformán szerettük egymást.

Családjuk? apjuk? anyjuk? miből, hogyan éltek? Nem tudom. Csak azért éltek, hogy engem szeressenek és én is azért éltem csak, hogy őket szeressem.

Fiatal gyerek voltam, aztán húsz esztendőm lettem és közel jártam a harminczhoz, - folyton, sokszor, sokszor álmodtam róluk.

Csak ébren vénültem, álmaimban mindig egyforma voltam és ők is egyformák maradtak.

A legszebb verseimet nekik mondtam. Soha ébren olyanokat nem írtam. Olyan gyönyörű versek voltak, hogy magam is mámoros lettem tőlük. Ők megtanulták, egy-egy sort mindenik és úgy dalolták a verseimet, egy sort az egyik, másikat a másik... összeölelkezve.

Meséket mondtam nekik s a hogy a mesém folyt, úgy játszották el. Emlékszem egy ilyen mesére. Három fehér galamb vezetett három leányt - - - Eh! így ébren, hangosan, nem is olyan az már, nem is érdemes elmondani.

Néha ott ültem a ház tornácán s elnéztem, mint foglalatoskodnak. Az egyik mellettem maradt, a kezét fogtam, ide szoritottam a halántékomra, - mintha mind a háromnak a keze itt lett volna. Az egyik bent énekelt a házban, - de mintha mind a három ott énekelt volna. Egy lent rázta az udvaron a virágzó barackfát, - hullott a virágszirom mind a háromnak arany-szőke fürtjeire.

Hasztalan! Ezt, így ébren, soha meg nem érted. Nem lehet megértetnem senkivel. Pedig úgy, álomban, olyan egyszerű, olyan természetes az, hogy ők hárman voltak s mégis csak egy volt mind a három. Lásd, elég visszaemlékezni rájuk, hogy megmelegedjék a szívem környéke.

Édes, édes szép Judithjaim ti!

Jártam náluk télen is. Nem hó volt ott, de ezüst az egész vidéken. Nem is ezüst, valami más, nincs olyan a valóságban... Talán a tó vizén rezgő holdvilág, de még az sem olyan szép.

A ház közelében, a sásszegett tó jegén libegtek mind a hárman. Repültem velük én is. Aranyhajuk hosszan úszott mögöttük és mondom, mintha holdsugaras ezüsből lett volna az egész világ. Nem volt ilyenkor egy hang sem. Képzeld, hogy szerelmesed vállán pihen a fejed, lélegzetét érzed csak, a hogy a szive dobban, úgy emelkedik s úgy hajlik vissza a te fejed. Mintha az üdvösség ringatna. Hogy is tudnál szólni!? Mit mondhatnál!?

Mikor utoljára jártam náluk!!...

Oh, arra az éjszakára emlékszem a leghivebben! Szótlan téli éjszaka volt az is. Együtt bolyongtunk a házban, mintha valamit nem láttam volna még náluk, egy szobát, vagy nem tudom mit, de azt akarták megmutatni nekem. Egyszerre elvesztek mellőlem. Szorongva kerestem őket, szobáról szobára, künt a ház körül, kiáltani akartam, nem fért ki hang a torkomon... Jó volna sírni, de a könnyeim nem akartak megeredni... A mint eltűntek, éppen olyan egyszerre termettek megint mellém és biztatóan, engesztelőleg mosolyogtak. Kézenfogtak és

megint bolyongtunk a házban. Szobáról-szobára. Szerettem volna maradni minden szobában, hogy itt is, itt is, itt is, maradjunk egy kicsit mindenütt, mert én ki akarom sírni magam mindenütt, de a könnyeim nem akartak megeredni s nem fért ki hang a torkomon...

Lásd! Azóta egyre nyomják szívemet azok az el nem sírt könnyek s gyötör a bennem maradt zokogás. Ha egyszer, csak egyetlen egyszer oda borulhatnék még az ölükbe, hogy kisírjam magam s elzokogjam nékik a bucsuzót: Isten veletek, álmaim tündérei! Isten veletek édes szép Judithjaim!

Harmincz éves koromban megnősültem.

Akkoriban eszembe se jutott, utóbb adtam csak róla számot magamnak, hogy attól kezdve, midőn először találkoztam a leendő feleségemmel, se pedig vőlegénykedésem korában, sem azután, álmaim többé nem ismétlődtek. Elfeledtem az egészet, soha eszembe se jutottak. Minden gondolatom a menyasszonyomé, utóbb pedig a feleségemé volt. Hiszen talán álom az is, mikor egymásé lesz két ember, a ki szereti egymást. De aztán... Aztán, hogy elmúlnak a mézes hetek, mikor nemcsak virágot, kenyeret is kell keresni, mikor jön a gond, jönnek a hétköznapiak!

Csudálatos, milyen sorsdöntő szerepűek az én álmaim! Hogyne hinnék bennük!?

Gyermekkoromban gyakran gyötört a hideglelés. Híven megmaradt emlékezetemben, hogy akkoriban, valahányszor lázam kezdődött, valami kicsi sárgás pontot láttam s az elkezdett nőni, nőni, rengeteg nagy és súlyos lett, mint egy hegy, mely rám akart szakadni s én szorongva, verejtékezve vártam, mikor nyom agyon?!...

Ez gyermekkoromban történt.

Lásd, most két éve, - akkor múlt két esztendő a fiam, - egy éjszaka ugyanaz a kis sárgás pont kezdett rám nőni és éppen úgy féltem, úgy kínlódtam, mint gyermekkoromban.

Másnap beteg lett a kis fiam, élet s halál közt lebegett hetekig. Mintha előbb mellém, az én ágyamba feküdt volna az a láz, mely másnap a fiamat akarta bölcsőjében halálra ölelni.

Irgalmatlan napjaink voltak s még kegyetlenebb éjszakákat éltünk mi akkor át a feleségemmel.

A gyerek szinte megdermedt már; gyomra semmiféle táplálékot nem tűrt, a szive alig vert, tüdeje is készült fölmondani a szolgálatot. Szérum-befecskendésekkel próbáltunk segíteni rajta. Cseppenként öntöttem szájába a pezsgőt s negyedóránként szorítottunk a tüdejébe egy kis élenyt. Így viaskodtunk az életéért, így kapaszkodtunk feleségemmel abba a kis lélekbe, mely talán nem is benne volt már, csak ott tétovázott még a bölcső körül. Én már alig birtam a virasztást, feleségem győzte, pedig négy éjszaka le nem hunyta a szemét... Mít szenvedtem!... Csak annak lehet arról fogalma, ki látta fiát, a mint megtört szemmel, némán könyörög: „Te olyan nagy vagy! olyan erős vagy! miért nem segítesz rajtam!...” És nem tudsz segíteni, mert nem segíthet, csak az Isten!

Kimerültem, elnyomott az álom.

...Ott voltam a ház előtt, virágzott az orgona. Szétvontam az ágakat. Virág, virág, bársonyos, csodaszép lila virág, mind csak virág; tépem, nem akart elfogyni; mentem, nem értem a házhoz „Judith! Judith! Hol vagytok?!...” Végre előbukkantak ők is, de csak *ketten*... „Judith!” kiáltottam, „hol a harmadik?!”

Ebben a pillanatban ébresztett föl a feleségem.

Ott állt előttem, kezében a tölcéses oxigénfejtő palaczk, hóna alatt az élennyel telt tömlő, mellettem a fehér függönyös bölcső, benne a fiam, alig piheg.

- Felköltöttelek, - szólt feleségem, - már megint alig lélegzik a kicsi. Egyedül nem bírok ezzel a tömlővel, tartsd a szája elé a tölcsért...

Reszketett a kezem. Olyan alávalónak éreztem magam! Hát nem hitványság, hogy képes voltam elaludni most!? És hogy azokról álmodtam!!... Mialatt a feleségem, egy gyöngé asszony, reszketve, álmotlanul lesi, éjszakáról-éjszakára: lélegzik-e még a fiam?...

Feleségem ölibe borultam, ott zokogtam. Ő szegény, ma se tudja még, hogy talán nem is a fiamat sirattam akkor, tőle kértem bocsánatot.

Még ő vigasztalt: reméljük, meggyógyul, segít a jó Isten!

Lelkemre mondom, mindent elkövettem, hogy ne jusson többé eszembe az álmom. Görcsösen kapaszkodtam abba a szomorú valóságba, néztem a fiam viaszsárga homlokát, a feleségem kisírt szemét, - nem akartam, nem, nem, nem akartam látni az álmomat!!

Hasztalan erőlködtem.

Egyre csak az volt az eszemben, hogy hát miért éppen ekkor álmodtam én ezt!? Hogy eddig soha, mióta megnősültem, de most, mikor úgyszólván galádság... Mi a galádság?!... Az, barátom, hogy szinte boldog voltam álmomban.

A fiam meggyógyult.

Én azonban azóta csalom a feleségemet. Nem az övé vagyok már. Judithot keresem, a harmadikat, a másodikat, csak egyet legalább!

Nem találom őket.

Ugye, azt gondold, hogy már bolond vagyok? Még nem.

Eleinte csak azt kérdeztem magamtól, miért nem tudok többé álmodni róluk?... Aztán megpróbáltam, mindenáron, de visszakényszeritem ifjuságom ártatlan álmait!

Ledőltem itt, erre a kerevetre, azzal a makacs elhatározással, hogy semmire, de semmi egyéb-re nem gondolok, azt kell álmodnom, a mit akarok, - látnom kell a harmadik Judithot is!

Hasztalan. A várva-várt álom nem jött.

Okoskodni kezdtem, hogy bármily nevetséges, de hűtlenség, a mit csinálok! Nekem más kötelességeim vannak: a feleségem, a családom, dolgoznom kell s ha poézis, a mit elkövetek, tessék, ott az íróasztal!...

Aztán lassankint gyávasággal, később kislelküséggel vádoltam magam, hogy a valóság elől menekülnék egy kedves álomba, mert terhes, szürke a valóság...

Mindegy! Csak egyszer még! Egyetlen egyszer, látni akarom azt a házat, látni a három leányt s hogy tépjem még egyszer, legutoljára az orgonabugákat!

A multkor, lehet két hónapja, egész éjjel dolgoztam utolsó könyvem korrekturáin. Másnap délután elnyomott az álom.

Nem hívtam, akkor jött. Alig hunytam le szememet, ott voltam.

...Tél, az az ezüstös tél. Mély csönd s a sás-szegett tó jegén libegett egy alak, *egyetlen egy*, aranyhaja hosszan úszott mögötte. Felém se nézett. Hívtam, de a kiáltásomnak nem volt hangja. „Judith! Judith!”... Felém se tekint, talán nem is ő az... Futok a ház felé, nem tudok oda érni... Visszafordulok s a tó partja is messzire van... „Judith! Judith!”... Senki...

Valaki megérint, ráz, fölébredek; a kis fiam mászik mellém, ide a kerevetre, czirógat, hizelegve kér:

- Papa, mondj egy verset!

Dühösen löktem el magamtól. Szegényke! Hogy megrémült! Milyen panaszosan nézett rám! Kicsurrantak a könnyei s úgy mondta, mikor czirógatni kezdtem:

- Papa ez fáj...

És odalapult a sarokba. Bejött érte az anyja, kérdezte mi baja? Nem szólt. Én se szóltam. Meg akartam csókolni, elhúzódott előlem az anyja ölébe. Feleségem szomoruan nézte őt, engem is. Ő se szólt, mintha kitalálta volna, mi történt.”

- És? - kérdeztem.

- Azóta így vagyunk, - szóltott hosszú hallgatás után. - Küzködök magammal. Azt hiszem, ha még egyszer átálmodhatnám... De hiába minden!

Képzeld - mondta egész halkán, - a minap azon kaptam magam, hogy a múzeumkert előtt, a körúton egy karcsu női alak után futottam. Magas, szőke s olyan ismerős lejtésű volt a járása... Mintha az én álmaimat vitte volna... Szégyenkezve állottam meg, mikor befordult a Kerepesi-útra... Lásd, mennyire jutottam!

Megint elhallgatott.

- Meguntad a feleségedet?

- Nem igaz! - kiáltott rám, riadtan.

- Pedig igaz. Ez az igaz, barátom. Nemsokára meg is fogod őt csalni. Nem az álmaiddal. De majd megcsalnak téged is, szenvedni fogsz s akkor visszatérsz hozzá, hozod a sebeidet haza és ő bekötözi, be, be, ő majd meggyógyít, mert ő szeret, most is, akkor is, azután is, mert ő a gyermekeid anyja, ő csak rólad álmodott. Akkor aztán rájössz, hogy vannak illúziók, nem csak a boldogságban, a szenvedésben is. Hogy az ördögbe ne volnának!... Soha, barátom, soha se szakad áthidalhatatlan örvény illúzióink s a valóság közé! Hisz most is ezt a hídat rakod.

Valami nesz hallatszott a szomszéd szobában.

- A feleségem! - szólt ő. - Szegény! ha hallott bennünket!?

- Annál jobb, neki is, neked is.

(Páris, 1898.)

MIRE MEGVÉNÜLÜNK.

I.

Az ibolyás vitéz.

Antal gróf, miután 30 évig szerelmes volt Klára grófnéba, 54 éves korában megnősült. Feleségül vette a kis Klariszt.

Antal gróf azoknak az ideális embereknek a fajtájából való, a kik nagyon ártalmasak önmaguknak.

Már az ősei is konok idealisták voltak és sok bolondot követtek el. Keresztes háboru például meg nem eshetett a középkorban, hogy egy-egy Antal gróf menten belé ne avatkozott volna; a többi keresztesek még javában gyóntak, búcsuztak és csinálták a testamentumokat otthon, az Antalok már nyeregen ültek s rótták három ország országutját. A testamentum állandóan készen volt a leveles ládában, bűnbocsánatot meg esztendőnként kaptak Rómából, abonálva voltak rá, hogy ha kell, ha nem, de legyen a háznál.

A lovagtornákon is számos Antalnak horpasztották be az oldalbordáit s azok a nagyon katolikus spanyol hidalgók, kik emlékezetesenél emlékezetesebb lovagi cselekedeteket cselekedtek, hogy imádott hölgyük iránt érzett szerelmüknek tanubizonyosságát tegyék, apró tréfálkozók voltak azon Antalhoz képest például, ki tizenöt álló esztendeig ki nem nyitotta a bal markát, melyben három szál ibolyát őrzött. Az ibolya le van főtve, egy szép dáma tartja a kezében a családi képtárban és az egész históriát megírta valamelyik családi páter a familia krónikájába, de ezt a históriát nem kell most összekonfundálni a mi Antalunk történetével.

Volt valaha egy kasztíliai vitéz, ki lement az arénában egy selyem keztyüért az oroszánok közé, - de hát az az Antal, ki önmagát záratta ketreczbe, mikor azon kapta magát, hogy szerelmes az édes öcscse feleségébe!... Bástyarostélyt veretett egyik toronyszobájának ablakaira, az ajtót befalaztatta s ott emésztette magát évekig, ott barátkozott a pókokkal, míg hírül nem vitte neki az öcscse, hogy: „Édes bátyám, gyere te ki onnén, mert világgá szökött az én feleségem az iródiákkal!” És akkor aztán együtt keresték az asszonyt hetedhét országon, hogy mihelyt megtalálják, becsukják a toronyszobába... De ezt is máskor mesélem el végig.

Meg az az Antal, ki jelenést látott álmában a hétszillagos szép Madonnát: ezüstfehér volt a Madonna haja és palástként omlott végig egész alakján és lovagi hűséget esküdött neki a gróf; midőn pedig fölébredt, egy szál ezüstfehér hajszálát talált ágya mellett, a medvebőrrel borított térdeplőn. Templomot építtetett a fehér hajszál fölé, a templom köré klastromot alapított és mindhalálig a Madonna lovagja maradt.

Meg az az Antal, a vadász Antal, a ki olyan nagy vadász volt, hogy tudni sem akart, se Istenről, sem emberről, csak az ebeit szerette, annyira szerette, hogy ha egyik-egyik kedvelt kopója kifáradt a végtelen hajszában, ölbe vette s úgy törtetett tüskön-bokron át a vadkan után, míg megint lélegzethez jutott a kutya. De egyszer egy pásztorleányra bukkant a gróf s egyedül tértek vissza a kutyák a kastélyba... Ez is história, de majd máskor mesélem el.

Hogy a modern idők kezdődtek s több fehér keztyü kopik, mint sisak, meg pánczél, - volt egy Antal, ki szekérszámra hordatta a családi ezüstöt, háboruskodó szép királyasszonyának. Nem baj, mert egy másik Antal meg (szép szál legény volt, gárdista ruhában van lepingálva) három domíniumot szerzett a familiának. Ugyancsak éppen attól a szép királyasszonytól kapta. Nyilván a háborukban tüntette ki magát. De hát elmultak a háborus idők. Akkor élt az az

Antal is, a kit tuczatgrófnak hívtak: mindenből egy tuczatot vásárolt, hintót, nyerget, kalapot, talán még asszonyt is.

Utóbb nincs is már kiről beszélni.

Volt egy, a ki valami rongyos olasz faluban kedvet kapott muzsikát hallgatni s elhatározta, hogy ott, az osztéria udvarán énekeltesse a milánói operával, táviratozott is az operáért, de azok azt felelték neki, aludja ki magát...

Megváltoztak az idők. A régi, forró hullámokban lüktető Antal-vér mintha langyosodnék, egyet-egyet buggyan a kaszinóban, a futtatótéren, színházban. Sokat acsarkodtak az ujságok egy Antalra, kiből föléledt valami a hajdani keresztesvitéből s agyondurrantott egy zsidó doktort, ki a gróf dolgába ártotta magát, jóllehet a grófnak semmi dolga nem volt a doktorral, hanem a doktor feleségével.

Volt egy nagyhirű Antal istálló is, csupa márvány és mozaik, bált lehetett volna rendezni benne s az illető Antal főlovászmestere mindenfelől tudakolta, hogy miféle náczióbeli piktor ért legjobban a lópikturához, mert a gróf akar valamit csináltatni. Nem lehet tudni, mit akart, mert időközben föbbe lőtte magát; az istállóban lévő dohányzóban talált rá az egyik zsokéja.

Már ekkor csak két Antal maradt, az egyikről azt beszéltek, hogy verseket firkál (ez örökölte az istállót), a másik a mi Antalunk, kiből sok mutatkozott a régi középkori jó vérből. Ő kireperáltatta az ősi kastélyt, a tornyokat, a bástyákat és meghagyta a cselédségének, hogy várják és azok várták is őt hűségesen mindegyre, míg ő szerelmes volt Klára grófnéba, harmincz esztendeig.

Hogy milyen volt Klára grófné?!...

Nagyon, nagyon szép volt. Olyan szép, hogy az urát is csak Klára grófnak nevezték. Olyan szép, hogy mindenki szerelmes volt bele, még az is, a ki nem akart, ha nem vigyázott magára nagyon. De olyan szép volt, hogy még a többi asszonyok is belényugodtak és az már szinte természetes, hagyományos volt, hogy Klára grófnéba szerelmesek legyenek az urak. Ezért nem haragudtak férjükre a feleségek és belényugodtak a leányok is. Ezen át kellett esni a gavalléroknak.

Klára gróf együtt korhelykedett a kaszinóban azokkal, kik szerelmesek voltak a feleségébe és nagyot akartak búsulni; tőle kérdezték, hogy mi a grófné nótája és mialatt keservesen húzta a cigány, ő is a földhöz csapott egy-egy pezsgős poharat s elkurjantotta magát:

- Ne búsuljatok fiúk, izé, az angyalát!

Otthon korholta őt a grófnő, hogy mit korhelykedik!!...

- Klárácska, maga az oka az egésznek, az imádói szoktatnak engem korhelységre, - mentegődött a gróf. - Egy pohár pezsgőt csak nem utasíthatok vissza! Szegény fiúk, ha maga látta volna, hogy búsulunk!

Mert Klára grófné szerette az urát, a min örökké csodálkozott az ura.

- Klárácska, mondja, mit szeret maga rajtam? - kérdezgette néha a feleségét...

Klára grófné egy csöppet se kaczerkodott az udvarlóival, hagyta, hogy imádják. Roppant nyugodt modoru dáma volt, de egy-egy csöndes mosolygásáért kész lett volna fölgyujtani a várost az ember s oly rejtelmes, andalító volt a nézése, mintha látott volna minden álmot, a mit róla álmodtak.

Határozottan jó hatásu volt az urakra. A ki szerelmes volt belé, abból szinte jobb ember lett; olyik verseket mondott, bolondult a muzsikáért; más meg haza ment gazdálkodni és komolyan bánt az életével: megnősült és iparkodott fölfedezni a feleségében mindazt, a mit Klára

grófnében szeretett; különös az, hogy a leggarázdább imádóját is úgy meg lehetett szelidíteni a nevével, mintha bűvös erejű talizmán lett volna. A nagynénik és a mamák, kiknek eladó leányuk volt, számon tartották és mondogatták egymásnak, hogy ki van az urak közül *Klára-kúra* alatt. Kivált a mamák, kiknek eladó lányuk volt. Jó Isten! hány meg hány szerelmi vallo-mást hallottak a leányok, melyekről azt hitték, hogy nekik szól, - pedig a Klára grófnénak szólt... De aztán eligazították a dolgát a mamák, vagy a nagynénik és minden jó lett.

Klára gróf sokat tanakodott, úgy magában, a felesége dolgán s egyszer, mintha kitalálta volna, hogy mi is hát az egésznek a nyitja. Örvendezve közölte a feleségével:

- Tudja Klárácska, olyan ez az izé, mint a bálkirálynék táncrendje. Mindenki magával akar táncolni egy négyest, pedig már tele van a táncrendje. Hanem azért mégis csak fölírják a nevüket és aztán mikor, izé... Hát eltánczolják mással. Ugy-e?...

Antal gróf letérdelt a szép asszony lába elé és harmincz évig föl se kelt onnan.

Se látott, se hallott, szerelmes volt. Ugyszólva huszonnégy éves fiatal gyerek maradt harmincz esztendeig. Egyetlen holdvilágos havas éjszaka lett az élete: akkor este látta először Klára grófnét. Kapott tőle egy csésze teát, hebegett neki valamit s éjfélkor elküldte őt a grófné:

- No most adieu, kedves Antal, menjen és mondja meg az uramnak, hogy jőjjön haza.

Künt fehér volt a világ, szinte szikrázott a hó, tündéárnyak keltek a holdvilágos éjszakában és ő oly édes boldogtalanul bolyongott közöttük, elnézte, hogy halad szeme előtt a saját árnyéka... Otthon leborult a kerevetre, az arcza alá kulcsolta a karjait és kábultan, gondolattá nem foglalva a szívéen, lelkén s agyán áttóduló képfoszlányok egyikét sem, ezerszer és ezerszer ismételte ezt az egy szót: fehér... fehér... fehér... Jól esett neki, mintha mindent kifejezett volna, mintha nyögött, zokogott, mintha könyörgött, esdekelt és imádkozott volna ezzel a szóval. Benne volt ebben minden, ezer vers, zene, mese, gyöngy a nyakán, ibolya a keblén, vágy, boldogság, kétségbeesés: - szerelem... Mert ilyen az a szerelem.

Klára gróf nagyon jó barátja lett Antal grófnak is. Eleinte azt hitte, hogy hát ez is csakhamar majd, izé...

- Klárácska! - mondta gyakorta a feleségének Klára gróf, - az a szegény Antal, az nagyon szerelmes magába és olyan hű!

Ha együtt voltak, mindig Klára grófnéről beszélgettek. Klára gróf néha úgy meg volt hatva, szinte restelte, hogy ő a felesége férje és nem átalott volna bocsánatot kérni a barátjától, a ki úgy szereti Klárácskát és annyira izé...

Iparkodott is kárpótolni őt, tőle telhetőleg. Invitálta mindenüvé, falura, vadászni, fürdőkre; neki kínálta a legformásabb csikóit; ha egy-egy új puskát eszeltek ki Angliában, hát kettőt hozatott, az egyiket Antal grófnak. Néha tudott egy-egy jó hírt is. Mintha lakodalomból érkezett volna, olyan örvendezve ujságolta neki:

- Lásd Antal, szinte kitörött a nyakam! Az imént fölfordult velem a bricska!...

Vagy:

- Nem jól vagyok, Antal! Semmi étvágyam, kezd romlani a gyomrom! - s hogy utóbb Karlsbad helyrehozta a gyomrát, arról nem is szólt a barátjának. Restelte.

- Klárácska! - könyörgött a feleségének, - csináljon már valamit azzal a szegény Antallal!

Igy öregedtek meg, Klára grófné és Klára gróf, csak Antal gróf maradt huszonnégy esztendő.

Sokszor megesett rajta a nagyon szép asszony szíve s beszélt néki:

- Ugy-e, maga szeretne nekem mondani valamit?... No várjon, majd ha megöregszünk!... Minden héten eljön hozzánk és majd elbeszélgetünk. Akkor mindent el fog mondani... És én majd fázom, behunyom a szememet és hallgatni fogom...

Antal gróf azonban nem vette észre, hogy apránként csakugyan öregszik a nagyon szép asszony, hogy fehéredik a haja is; folyton úgy látta, mint először: egy sor gyöngy volt a nyakán s ibolya a keblén és mindegyre vágyott mondani néki valamit, azt, hogy: fehér... fehér... fehér...

Akkor vette észre, - s mintha akkor ébredt volna föl, - mikor valahonnan Erdélyből, az elszegényedett atyafiság egy szépséges szép fiatal leánykát küldött Klára grófnénak, hogy adná férjhez: a kis Klariszt.

Egy sor gyöngy volt a nyakán és ibolya a keblén.

- Hisz egészen olyan, mint maga! - mondotta Antal gróf.

- Mint a milyen én voltam, - mondotta Klára grófné.

A mosolygása is olyan bódító volt, a nézése is olyan rejtelmes.

De mégsem egészen, mert volt valami a kis Klarisz szemében, valami kimondhatatlan, szinte szomorú... Vannak fiatal leányok, kik mosolyogva, egészen vidáman, szerelmes szóra pirultak, de néha úgy néznek, mintha valami rettenetes nagy szomorúságot látnának.

Antal gróf azt érezte ilyenkor, hogy meg kell vigasztalnia és hogy mindazt, a mit örökké el akart mondani Klára grófnénak, tulajdonképpen ez a leányka tudná úgy hallgatni, mint a hogy ő képzelte. A mikor beszélt vele, mintha Klára grófnéhoz szólott volna, de bátrabban...

Klára grófné pedig elnézte őket és mosolygott; hisz tudta ő, szórul-szóra, hogy mit mond a leánynak Antal gróf. Fehér... Fehér... Fehér... Csodálatos jó asszony volt ez a valaha nagyon szép asszony: tudott megöregedni. Csak azt látta, a mit szeretett; a mit nem szeretett, azt nem látta.

Klára gróf azonban szinte neheztelt a barátjára, látva, hogy a kis Klarisznak kurizál. És a feleségének tett szemrehányást:

- Mondja Klárácska, mit csinál maga azzal a szegény Antallal? Hát igazán el akarja vétetni vele azt a kis izét?...

Klára grófné csak mosolygott és így történt, hogy Antal gróf, miután 30 évig szerelmes volt Klára grófnéba, 54 éves korában megnősült, feleségül vette a kis Klariszt.

II.

A Madonna lovagja.

Talán nem is annyira az volt a bolondság, hogy Antal gróf, miután harmincz évig szerelmes volt Klára grófnéba, ötvennégy éves korában megnősült s feleségül vette a kis Klariszt, - hisz ilyesmit követtek el már mások is, - hanem inkább az, a mit azután csinált. Azért megirigyelhetik a legideálisabb ősei is.

Elmondok én mindent, szép sorjában.

A kis Klarisz akkor mult húsz esztendő, mikor Antal grófné lett belőle.

Az atyafiság oda volt örömeiben. Egész Erdély emlegette a Klarisz hallatlan szerencsését. A kis béka!... Milyen bajosan akart cseperedni! Tizenhét éves korában még dugdosták a világ

elől, kurta szoknyát hordattak vele és akkor fogta magát, hirtelen, szint'egy reggelre, úgy kiformásodott, hogy az egész atyafiság elámult. El is határozták, hogy ebből a lányból csinálnak valamit!... Összeálltak a nagynénik, kitől a mi tellett, hogy elküldik szerencsét próbálni: adtak egy sor gyöngyöt a nyakára s egy bokréta ibolyát a mellére... Ha mást nem, hát egy kis világot lát szegényke, farsangozik Pesten - és hallj' ide, alig az imént került el hazulról: Antal grófné lett belőle!

A nagynénik jobban tudják, hogy történt, mert a kis Klarisz igazán csak behunyta a szemét és ment, a hova vitték.

A mint megesküdték, - milyen nyakra-főre csinálta ezt is! - szaladt vele Antal gróf.

- Tán már félti tőlünk, a vén bolond! - mondták a fiatalok.

De azért csak ment Antal gróf, messze, messze, vissza az ő világába, a középkorba, - abba a szepességi várkastélyba, hol az ősei éltek, a kikiről már beszéltem: az ibolyás vitéz és a Madonna lovagja és a nagy vadász.

Most lesz hát végre valósággá, a mit harmincz éven át összeálmodott magának a Klára grófnő lába előtt...

Viszi haza a párját, egyedül lesznek, semmit se fognak tudni a világról és semmiről és senkiről, csak egymásról, mindig, mindig együtt... Mintha telisteli lett volna a lelke bódító illatu fehér virággal (teli is volt), alig győzte várni már azt a pillanatot, hogy hintse a párja elé, mindenüvé, a hová lép, a hová nyul és mindenüvé, a hová csak tekinteni talál, oda is, meg az ölébe, a keblére, vállaira, arczára és aztán majd letérdel melléje s úgy imádja, úgy öleli, csókolja a bódító illatu fehér virág özönében... Minden megvan, kész az egész álom s hozzá a várkastély és a szerelem, - harmincz év óta.

Éppen jókor érkezett a kis Klarisz.

Már mentek.

De hogy elvesztették egymást, mihelyt ketten maradtak! Mihelyt Klára grófné nem volt mellettük!

Tavaszdó vidéken vitte őket keresztül a vasút. Néhol egész mezők voltak harangkelyhü sárga virágból, szinte hallani lehetett, mint csengeti őket a köztük futkosó fiatal nap.

- Mennyi virág! - gondolta Klarisz.

Antal gróf is ezt gondolta.

De hát miért nem mondták meg egymásnak?...

Azért, mert most, hogy így ketten maradtak, most érezték csak, mennyire idegenek, mennyire semmi közük egymáshoz és az a furcsa, hogy ők így ketten vannak.

- Kissé fáradt, nemde? - kérdezte Antal gróf.

Klarisz bólintott, be is hunyta a szemét (így a sárga virágokat se látta már) és mintha elszunnyadt volna Antal gróf is.

És egyikük sem aludt.

- De hisz nem ez az! - tépelődött a férfi.

- Jó Isten, ki ez? - gondolta szorongó szívvvel a leány, vagyis az asszony.

Mentek, mentek: az egyik érezte, hogy távozik valahonnan örökre, hová vissza nem térhet többé; a másik meg, szegény szép leány, hogy: megy valahová, a honnan soha többé vissza nem jöhet.

Alkonyatkor értek Késmárcra. Ott még tél volt.

És csupa tél volt bent a hegyek közt. A havas hegyoldalokon sötét fenyő rengetegek, de mintha égett volna a fekete erdők alja, örömtüzek lobogtak az út mentén, végig, egész a várkastélyig. Fáklyás csatlósok ügettek a lakodalmi batár körül, negyven hajdu vágtatott a tűzzel előttük, negyven a nyomukba, mind néma, marczona, skárlátposztóba öltözött, párducz kaczagányos cseléd. Két tűzfelhő közt, tűzkoszoruban vitték nagyurukat és a párját.

Olyan különös volt ez, vad, mesés, olyan szép és olyan félelmes.

Lángban állott a várkastély is. Máglyák lobogtak a bástyákon; tűz a tornyokban, két oldalt a kapu előtt tűz; harsona szólott a várfalakról; máglyák lobogtak a várudvaron és a skárlát díszbe öltözött cselédség némán bókolt a grófi párnak.

Mekkora falak voltak ott!

Haragospiros fényt vetett rájuk a tűz és fekete füstfelhők kavargtak a tornyok körül. Huszárok, csatlósok, vadászok és inasok tartottak gyertyát a lépcsőkön, mint szobrok, úgy meredtek a falhoz, csak a gyertyák lángja lobogott.

Fönt, a végtelen folyosón, a családfa nagy falképe előtt sorakoztak az asszonycselédek; térdet hajtva bókoltak.

És ennyi ember között egy szó se, egy hang se.

És ők se tudták, hogy mit szóljanak egymásnak.

Volt ott talán száz szoba is.

Két komornyik tárta előttük az ajtókat s ők idegenül bódorgtak egyik szobából a másikba. Az asszony-házban a várgazda várta asszonyát a családi ékszerrel, kupaszámra lehetett volna ott mérni a gyöngyöt; - az öltöztető fráj kitergegette a csipkét, a vontarany szövetből, nehéz kamukából, tarczolán selyemből varratott régi köntösféléket, gyöngyös prémekkel szegett szoknyákat, aranybogláros főkötőket, drágaköves tűkre fűzött török varrású patyolat arcztakarókat; - a kulcsosasszony várta a kulcsokkal; - egy kis leány meg, hogy reszketett, néhány szál rozmarintot nyujtott át neki az ágyasház küszöbén.

Ezt a kis leányt megczirógatta; Isten tudja, miért nem csókolta meg, pedig meg akarta csókolni.

Éppen így hozták haza valaha párjukat a régi Antal grófok is.

Az ősi szokás az volt, hogy aztán, mikor az asszonycselédek megfésülték éjszakára asszonyukat és ráadták a hálóköntöst, a legidősebb komorna (szép fehér haju asszony) bezárta az ágyasház ajtaját és egy aranytálczán elvívte a kulcsot az ő nagyuruknak...

A tüzeket kioltották, a kastély népe lenyugodott, a kulcs, az aranytálczán ott volt az asztalon, Antal gróf megyen mindjárt a feleségéhez.

De mit mondjon neki?!...

Addig töprengett, addig tanakodott, míg végre ő is, mint azok az igazi Antalok mind, kik itt éltek valaha, az ibolyás vitéz, a Madonna lovagja és a nagy vadász, kieszelte a maga legendáját. Hogy hiszen ő csalódott! Nem azt hozta ide, a kit szeret, hanem egy kis leányt, egy idegen, egészen idegen kis leányt, a kinek szólni se tud szerelemről. Csak ide kellett érkezniük, hogy belássa, mennyire csalódott. Ő benépesítette álmaival ezt az egész kastélyt, ezer fészket rakott a szerelmének itt harmincz év alatt, elképzelte boldogságát az erkélyekre, a bástyapartok fenyőfái alá, minden kandalló elé, a hegyekre nyíló ablakfülkékbe, - de nem ezzel a kis leánynyal, nem, nem, nem... És ezt kötelessége bevallani!

Fényes ötlet volt ez.

Antal gróf neki is indult, hogy megy és bevallja.

Mintha egy pillanatra restelte volna magát ebben a hős tenoristához méltó szerepben, de már akkor benyitott s egy ijedt arczu teremtés, a felesége ott állt az ajtó előtt.

- Kérem, ne...

Inkább könnyörgés volt ez a sikoltás. A szeme kisírva, valóságos kis leány a fehér csipke köntösben, kit megbüntettek valamiért, becsukták egymagára s azóta ott sirdogál az ajtó mögött.

- Maga sirt?

- Igen.

- Miért?

Vállat vont. Nem tudja, vagy nem meri megmondani.

- Tőlem félt?

Hallgatott.

És reszketett, reszketett.

Antal gróf a keze után nyult, jóságosan, igazán csak jóságosan. Megdöbbenve tapasztalta, hogy milyen vonakodva, küzködve s mégis milyen elszántan hagyja kezében kezét Klarisz.

- Tőlem fél?

A fejével intett nemet, görcsösen, akár valami szigorú parancsnak tenne eleget, a szemét is behunyta, úgy intett: hogy, nem, nem, nem fél!... Hogy tessék! Itt vagyok, a tied vagyok!...

Mintha a józanító hideg tél csapott volna be rá, elbocsátotta az asszony kezét.

Hát ilyen vén vagyok én már?!...

Egy pillanat alatt megértette a helyzetet, de csak egy pillanatig szégyenkezett, olyan jó ember volt. Aztán már arra gondolt, hogy hisz ez az asszony a boldogtalanabb! Most kezd élni s már gyilkolják az álmait!

- Szerencsétlen! - szóit hozzá azon a delejes hangon, melyen csak az tud, a ki szenvedő gyermekéhez szólva tanulta. Hogy jutott hozzá Antal gróf?! Pedig ilyen hangon kérdezte: - Hát maga mit csinált?

És mintha az örvény széléről rántotta volna őt vissza, úgy korholta; leültette, vigasztalta, biztatta; melléje ült, az apjává lett néki, hogy: - micsoda dolog ez! ki látta, hogy valaki így bánják az életével! hát szabad az, hogy egy fiatal leány ilyen vakon rohanjon a boldogtalanságba!.. Még azért is pirongatta, hogy miért jött hozzá feleségül?! Vallatta, hogy kit tett így szerencsétlenné?!

És így tovább, mert tudjuk mi, ugye, hogy milyen veszedelmes ideálista volt ez a mi grófunk.

Így s addig, addig, míg szép csöndesen sírva fakadt Klarisz és sírt, sírt, lehajolt a férje karjára és ott pihegett, úgy beszélte el sok, sok szakadozott apró mondatban, hogy nincs is álma, de igazán nincs, - csak hát férjhez ment ő is, mert minden leánynak férjhez kell menni; mert mi lett volna belőle, ha férjhez nem ment volna; hogy mióta emlékszik, örökké azt hallotta, eszén legyen, ha férjhez akar menni; ha szaladt, ha megállt, ha nem ült egyenesen, ha nevetett, ha sírt, ha szólt, ha hallgatott, mindig, mindenért azt hallotta, hogy kinek kell majd, hogy mi lesz belőle, ha nem megy férjhez!

...Istenem!!

Antal gróf meg vénült, egyre jobban vénült mellette, szegény gyermek mellett és mind azzal biztatta, hogy ne féljen!

És megígérte neki sokszor, hogy majd gondoskodik ő a boldogságáról! Majd kigondolnak valamit!

De mit?...

Klarisz elszunnyadt, a karján - ő meg nem mozdult, hogy föl ne ébressze. Olyan szépen aludt.

- Lássá Klárácska, milyen izét csinált maga megint! - mondta volna a feleségének, ha ezt látta volna, Klára gróf.

III.

A nagy vadász.

Nem a mai világba való história ez, tudom előre, hogy sokan el sem hiszik, de azért már csak elmondom végig, ha eddig mondtam. Talán akad mégis, a ki bólint majd hozzá egyet-egyet: olyik bús öreg ember, a kinek fiatal a felesége, vagy némelyik szomorú fiatal asszony, ki öreg emberhez ment férjhez.

Antal gróf megfogadta, hogy gondoskodik a felesége boldogságáról s mi tudjuk, mennyire nem kell kételkedni abban, a mit egy Antal gróf megfogadott.

Mintha folyton azt várta, azt ügyelte volna, hogy valaki megszeresse Klariszt, - valaki, például egy trubadur.

Így van ez a régi románczokban is.

A vár vén urának ifjú hölgy a felesége; az alkony rendesen ott leli őt a várerkélyen s mialatt a hegyek mögé hanyatlik a nap, ő merengve néz a távolba; egyszer egy vándor dalnokot vezet a végzet a távolból e vár alá s lantjáról dal száll az erkély felé és dalol soha nem hallott búbajos éneket... De a vár vén ura nem vetteti börtönbe, hanem majd lemegy, karonfogja a fiatal dalnokot és ő teszi egymásba a reszkető fiatal két kezét; maga pedig elvonul boldogságuk útjából valamerre, a hol többé senki rá nem talál...

Ilyenformán eszelte ki ezt a históriát Antal gróf.

Eleinte nem mutatkozott, nyoma se látszott, bármint kereste, sehol se találta Antal gróf a trubadurt.

Pedig nagyon kereste.

Mint az árnyék, kísérte a feleségét mindenüvé. Mióta elhagyták azt a zordon szepességi várkastélyt, egészen jókedvű asszony lett Klariszból. Mintha egy csöppet sem érezte volna, hogy nem boldog. Mije is hiányzott! Semmije. Voltak pompás fogatai, volt gyönyörű ruhája és ékszere, nagyszámu cselédsége és ráadásul mindezt látták és irigyelték az erdélyiek. De azért Antal gróf tudta, hogy nem boldog és azt akarta, hogy boldog legyen, olyan boldog, mint a milyennek ő képzelte a boldog embereket. Ezért aztán mindenki azt hitte, hogy Antal gróf eszeveszetten félti a feleségét és alkalmatlan vén embernek tartották. Lassanként a felesége is. Hogyne, hisz leste minden mozdulatát, vigyázta, kire néz s a gondolatait is tudni kívánta. Ha szólt valakihez Klarisz, Antal gróf bizton megkérdezte, hogy mit beszéltek? Egyedül sehova nem mehetett, az ablakhoz se léphetett, hogy rögtön melléje ne állott volna. Ha kissé fölpirult, már ügyelte, mi történt, nem is sóhajthatott, hogy meg ne kérdezze, miért sóhajtott?... Ha egy

szál virágot látott az asztalán, rögtön kíváncsi volt, kitől kapta, vagy kinek szánta?... Szám-talanszor vallatta: „Ugy-e Klarisz, megigéri nekem, hogy nem titkol előlem semmit?... Mert vallatta, bár inkább könyörgő formájú volt a hangja, a mi még izgatóbb és végre kiállhatatlan. És az is, a hogy leste, ügyelte és a hogy mindent tudni kívánt, az se történt olyan nyersen, durván, a mint én itt elmondom. Nem rontott rá, mint valami zsandár, hogy: „hallja maga! hol vette ezt a virágot? Kitől kapta? Kinek szánta?” Oh, dehogy!... Pedig így talán még jobb lett volna. Az volt a lázító, hogy mindig gyöngéden, messziről, ezer apró kérdés mögé rejtőz-ködve sompolygott a körül, a mit gyanuba vett. Például a virág. Eleinte mintha észre se vette volna az illető virágokat, (pedig rögtön észrevett mindent s ezt Klarisz nagyon tudta már), csak utóbb s azonnal dicsérte, - ni milyen szép virág! És örvendett, hogy olyan szép virágja van Klarisznak!... Klarisznak pedig nagy kedve lett volna összetaposni a virágját. De ő is mosolygott, Antal gróf is mosolygott.

Néha meg úgy viselte magát Antal gróf, mintha nem is ismerné azt az idegen hölgyet, a feleségét, kivel Isten tudja, milyen véletlen folytán került össze egy kocsiba, egy páholyba, egy asztal mellé.

Ilyenkor még izgatottabb volt Klarisz s még kiállhatatlanabbnak találta az urát. De azért mosolyogtak mind a ketten.

Az volt a legborzasztóbb, mikor időnként azt emlegette Antal gróf, hogy ő már úgy is nevet-séges vén ember!...

- Nézze csak Klarisz! Hogy reszket a kezem. Ugy-e? A magáé nem reszket.

Ilyenkor Klarisz is kinyújtotta a kezét s mutatta, hogy az övé is reszket. Minden embernek reszket a keze.

Vagy néha fáradt volt Antal gróf, elálmosodott a színházban és restelte ezt és kérte Klariszt, hogy nevesse ki érte, hogy ne törődjék vele, hisz hasznavehetetlen vén ember ő már...!

Ilyenkor beállított a feleségéhez. Mintha nagyon megfázott volna, olyan didergő formája volt.

- Kezdődik megint, - gondolta Klarisz s már arra se volt kíváncsi, hogy ugyan honnan kerülgeti majd azt, a mit mondani, vagy tudni akar.

Panaszkodott.

- Mennyire megváltozott maga, Klarisz! Meg bizony. Az ijedt leányból, ki sírva panaszkolta négy év előtt, hogy adták férjhez, asszony lett azóta, öreg ember felesége s megtanulta mester-ségét: tudott mosolyogni akkor is, mikor a könnyei készültek kicsurranni. Antal gróf mód nélkül elcsudálkozott volna, ha valaki megmondja neki, hogy ő tanította erre a feleségét.

- Bizik még bennem!

- Hogyne.

- Megigérne nekem valamit?

- Szivesen.

- Láss, attól félek, hogy nevetséges vén embernek tart majd?

- Oh, dehogy.

- Megigéri?

- Meg.

- Mihelyt azt érzi, hogy szeret valakit, azt aznap megmondja nekem?

Klarisz elpirult.

Hogy elpirult! - konstataálta Antal gróf, de már akkor kaczagott a felesége és ígérte neki: hogyne, rögtön, aznap mindjárt meg fogja mondani, hogy kit szeret.

- De aztán mit csinálunk vele? - kérdezte, egyre kaczagva a jó tréfán.

- Hát már nem emlékszik, mit ígértem magának?... Azt akarom, hogy boldog legyen.

- De hisz én boldog vagyok!

- Csalódik. Ilyen öreg ember mellett, mint én!?!... Ne ámítsa magát, Klarisz!...

És panaszkodott, hogy mennyire terhére lehet ő Klarisznak, kérte, hogy legyen majd őszinte hozzá, bízzék benne, mert ő nem akar senki boldogságának az útjába állni.

Ennyire voltak, a mikor egy este, - éppen Klára grófnénál tánczoltak akkor este, - Antal gróf vágya teljesült: megérkezett, meg végre a trubadur.

Egy csöppet sem olyan volt, mint a milyennek a régi románczok leírása után képzelné az ember. Se lant nem lógott a vállán, nem is tudott dalolni: éppen olyan angolosan szorított kezét, mint a többi urak, kik a piaristáknál tettek érettségít, elvégezték a keleti akadémiát és vadásztak Indiában.

Antal gróf akkor látta először s a trubadur szólította meg:

- Ugyan mondd csak bátyám, ki az a szép asszony?

Az a szép asszony Klarisz volt.

- A feleségem.

- Kérlek, mutass be neki.

Fesztelenül karjába fűzte a karját. Antal gróf pedig oda vezette a feleségéhez és bemutatatta neki.

Mind találgathatjuk, mi lehet az oka, hogy két teremtés, egy asszony, meg egy férfi, kik soha nem látták egymást és nem is tudtak egymásról, midőn találkoznak, az első pillanatban megérik, hogy ők örökké egymást keresték. Így történik néha, annyi bizonyos. Hogy kigyúl az arcuk! Hogy néznek egymásra! Annak is sebesebben dobog a szive, a ki mellettük ül.

- Ez az! - rémült meg Antal gróf és úgy megborzongott, mint a ki kihajlik egy magas erkélyről s az jut eszébe, hátha lezuhanna...

Le bizony, le, már ő esett és kapkodott maga körül, hogy megkapaszkodjék valamibe. Szédülve támoogyott el mellőlük. Nem marasztják? Nem. Törődtek is azok ő vele! De ő maga érezte, hogy fölösleges, hogy útban van, hogy kotródnia kell onnan.

- Hát téged mi lelt? - kérdezte tőle régi barátja, a víg Klára gróf.

- Semmi - felelt ijedten. - Kissé elszédültem.

- Látod, mit izélsz annyit! - s karon fogta, kivezette őt az előcsarnokba. - Nem dűlnél le néhány perczre? - És bevezette őt a felesége szobájába, a hol csönd volt.

- Szegény öregem, milyen sápadt vagy! Akarod, hogy szóljak a feleségednek?

- Nem! Nyugtalankodnék. Elmúlik ez rögtön.

- Hát csak pihenj, öregem! Itt szép csöndesen kipihenheted magad - biztatta őt Klára gróf s részvéttel tudakolta tőle, nem volna kedve szivarra gyújtani?... Csakhamar eszébe jutott azonban, hogy mégse, ott nem lehet szivarozni, mert az a Klárácska szobája... Sójajtozott egy kicsit, lehet azért, mert valamit csak kell csinálni, mikor az embernek így elszédül a barátja, meg milyen kár, hogy nem lehet szivarozni a Klárácska szobájában!... Dűnyögött egy

darabig s valami olyasfélét is mondott: - milyen számárság ez az izé, hogy így megvénül az ember, úgy-e?... Elgondolkozott s utóbb, mint a kinek valami nagyszerű ideája támadt, a mivel okvetetlenül megvigasztalja már most a barátját, így szólt:

- Lásd, a jövő héten elnézhetnénk valamerre szalonkázni! Mi?!... Maholnap itt lesznek.

Kitekintett az ablakon, nyilván azt nézte, jönnek-e már a szalonkák? Aztán módját ejtette és ügyesen megszökött betegje melől, de hogy megnyugtassa a lelkiismeretét, bement a szalonba és megsúgta a feleségének:

- Nézzen majd be Klárácska ahhoz a szegény Antalhoz s adjon neki valami izét, mert elszédült.

Antal gróf pedig elnézegette, Klára grófné szobájában, régi ismerőseit: az apró nippeket a kerevet mellett álló kis asztalon, az ezüst egereket, a barackmagból esztergályozott bölcst, a kis aranybálványt, melyet ő hozatott neki Pondisériből, van már husz esztendeje, egy szomorú, nagyon szomorú bronz csacsit, a flakont, mely a szerencsétlen Lamballe hercegnőé volt, legalább is ezt állította az a ritkaságkereskedő, a kitől megvette valaha, Klára grófnénak... És azt a miniatürt, Klára grófnő régi, régi arczképét: egy sor gyöngy a nyakán és ibolyacsokor a mellén...

Ez a kép volt előtte, midőn egy kéz érintette a vállát, szeliden, mintha régi álmának egy galambja rebtent volna a vállára. Klára grófné állott mögötte és jóságosan mosolygott, a hogy a fehérhajú szép öregasszonyok tudnak mosolyogni, mondván:

- Lásza, lásza! Hogy megöregedtünk azóta! Bizony!... Más minden olyan, mint a milyen régen volt. Az egész szoba és künt is: a nyitott ablakon át látni lehet a csillagos éjszakát, a tavasz szendereg odakünt, szinte hallani lehet a pihegését... Csakugyan, milyen ügyetlenség az, hogy meg kell öregedni!

Klára grófné nem kérdezte tőle, mi baja? Ő ne tudta volna, hogy mi baja!?

- Jőjön, - mondta neki, úgy mint hajdanában néha, mikor meg-megsajnálta, hogy olyan nagyon szerelmes és biztatta, hogy majd elmulik, - Klarisz a kocsiját kérte, haza akar menni.

A kocsiban, hazamenet, félve várta Antal gróf, hogy szól-e hát a felesége? De Klarisz nem szólt aznap este s másnap sem.

Két éjszaka tanakodott Antal gróf, alkudozott a boldogságával; de mikor észrevette, mint kezdi már biztatni magát azzal is, hogy hátha csak tévedett, úgy megdöbbsent, mintha valamennyi Antalok, - a sok keresztes vitézek, kik mindnyájan konok idealisták voltak s úgy pocskolták az életüket, mint mi a szép szót és a többi Antalok, az ibolyás vitéz, a Madonna lovagja és a nagy vadász, de még a szép királyasszony gárdistája és a tuczatgróf is, - mintha mindnyájan zsebredugták volna előtte a kezüket.

Mert mesés az néha, hogy megcsalja az embert a felesége s el kell igazítani a dolgot, a mire ott a puska, kard és kutyakorbács, de a ki behunyja a szemét s azt mondja: engem nem csalt meg a feleségem, mert én nem láttam semmit! - az legyen lovász vagy egyéb hivatalnok, de kotródják az Antalok közül, kik nem alkudtak ilyen kényelmesen...

Aztán meg ő azt ígérte a feleségének, hogy gondoskodik a boldogságáról.

Harmadnap látogatást tett náluk a trubadur. Láta, mint rezzen össze Klarisz, mikor az inas belépett a névjegygyel. Úgy pirúltak, olyan ügyetlenek voltak, olyan ostobaságokat beszéltek egymásnak, mintha már is rejtegetni való bűnük lett volna, hogy szeretik egymást.

Szegények! - és istenbizony, megesett a szíve rajtuk Antal grófnak. Hogy az ilyen kristálytisztán buggyant forrás büzhödt pocsettává poshadjon, azért, mert egy vén ember terpeszkedik előtte?!...

Azzal a nessel, hogy megnézi, megjöttek-e már a varsódi lankásokba a szalonkák, elutazott a Szepességbe. Klára grófnak megígérte, hogy majd telegráfiroz utána idejében.

Hatodnapra kapott is tőle Klára gróf táviratot: hétfőn induljon s úgy igazítsa a dolgot, hogy a hajnali vonattal érkezék a nérei stációra. „Ott várlak az őrháznál, egyenesen lesre állhatunk.” A varsódi erdőalj egy félóránnyira fekszik onnan.

Hétfőn Klára grófot felköltötte az inasa, mikor Késmárkról bement velük a vasut a nérei vonalra. A gróf ásitozva gyujtott szivarra, mert az a számárság, hogy a szalonka olyan koránkelő állat.

Még alig virradt, a midőn egy puska lövésnyire a nérei őrháztól, egyet zökcent és nyílt pályán megállt a vonat. Nagy sípolás, ajtócsapkodás, futkosás, lárma, - hát ezeket mi az ördög leli?!...

Az, hogy valami kocsi került a sínekre s a vonat pozdorjává zúzta gazdájával együtt; a lónak hátsó lábait vágta le a kerekek. Erre már csak kinézett Klára gróf is.

A kocsi egy könnyű kis sárga dog-cart volt és Antal gróf ült benne.

Abban a szerteroncsolt véres holmiban, melyet beszállítottak az őrház konyhájába, ember ugyan föl nem ismerhette volna Antal grófot. A pályáór jajgatott mellette, kétségbeesve, hogy ő nem tehet róla, a méltóságos ur maga az oka mindennek, már egy hete, hogy itt kísérti egyre a jó Istent, tegnap éjjel is egy hajszál, hogy el nem csapta a kocsiját a masina!... A bakter felesége, egy kóczos tót asszony, a hogy az ágyból ugrott ki a szerencsétlenség hírére, (két gyerek szepegett az ágyban) az is esküdözött, hogy Istenkém, Istenkém!... Ők lebecsátották a sorompót, de mivel a méltóságos nagyúr félrehuzatta, hát ők mit is mertek volna tenni az ellen... Ott a vadász, a ki megmondhatja!

A vadász vaczogott, rázta a láz, a sínek közt ténfergett, mintha tűt keresett volna. Apránként tudták csak kivájni belőle - már akkor a vonat rohant tovább, - hogy a gazdája, mint rendesen, maga hajtott, őt a fordulónál leparancsolta a kocsiról, hogy nyissa ki a sorompót... hogy ő látta már a piros lámpát ma is, tegnap is... hogy Istenem... Szegény ördög! Elkezdett zokogni. Mert hátha ideje lett volna fölkapaszkodni a vágató kocsira, a gazdája mögé!... Akkor az ő vére is ott volna most abban a tócsában, a sínek közt... És a gyerekeit, meg a feleségét emlegette, azokért jajgatott.

Az a különös, hogy Klára gróf, bár maga is agyon volt réműlve, mégis egyre ezt a szegény vadászt biztatta, hogy ne jajgasson annyit.

A varsódi erdősz is előkerült.

Ő meg azt beszélte, mennyire örült a grófja, hogy megjöttek a szalonkák és hogy milyen örömmel várta a méltóságos urat is, a Klára grófot! Mennyire meghagyta, még tegnap, hogy jó reggeli legyen készen, mire a les után majd visszamennek az erdőszházba!

És mindenki tudott valami jeleset Antal grófról, - az Isten nyugtassa!

Nagy szerencsétlenség volt ez.

A nérei vasuti baktert becsukták, el is csapták talán, hasztalan esküdözött, hogy ő lebecsátotta a sorompót, de ki mert volna ellenkezni, mikor a gróf sietett és azt parancsolta a vadásznak, hogy ki kell nyitni!... Nagy urnak minden szabad, mégis a szegény ember bűnhődik érte.

Igy pusztult el Antal gróf, a legutolsó azok közül az ideálisták közül, a kik egy csokor ibolyáért is készek voltak meghalni. Tulajdonképpen nem is tudja az ember, melyik volt a nagyobb

köztük? Azok-e, kik Krisztus urunk lándzsájáért rohantak száz halálba, mintha tánczba mentek volna, vagy pedig ez a mi Antalunk, ki egy hétig tanulta, miként jusson úgy a vasut kerekei alá, hogy még csak ne is sejtsék, mit csinált, azok, a kiket boldogokká akart tenni?... Szerencsésen sikerült neki.

Klára gróf beszélte utóbb otthon a feleségének:

- Lássá Klárácska, milyen pehje volt mindig ennek a szegény Antalnak! Egész nyáron semmi dolga az embernek s őt most is éppen szalonka huzáskor érte ez az izé!

(Páris, 1898.)

MORNING GLORY.

Rózsaszínűen habzó, ezer ízű, fűszeres ital a morning glory, melytől mindenféle rózsaszínű bolondságra érez magában készséget az ember.

Mr. Henry, az American Bar udvarias és komoly keeper-je keveri bűvészi gyorsasággal azoknak a gentlemaneknek, kik méltányolni tudják az ő alkotásait: a long- és medium-, meg sport drinkseket, a cobblereket, cocktailokat, fizzeket, punchokat, flippeket és sourokat.

Mr. Henry művészetnek tekinti azt, a mit csinál s igaza van, mert csak így lehet valamit jól csinálni. Mr. Henry jól csinálja: hófehér piké spencerben keveri az italokat a magas márványasztal mögött, száz és száz palaczk között, melyek mind hamisítatlan tartalmu és hiteles eredetű palaczkok. Skócia, Anglia, a Németalföld, Champagne, Porto, Kiev, a Szerémség képviselve vannak ott, hogy az Indiákról került arakot, a baltimorei noggot, a prairie oystert s a Kentucky-, Canadian Club-, Martinez- és Sangaree punchokat se feledjük az európai italok mellett. A palaczkok ezen különben is disztिंगvált társaságának pedig a teljes előkelőség jellegét az adja meg, hogy mindenik híven megőrzi a maga egyéniségét: a hasas delft kancsók elégedetten terpeszkednek a kievi szalmafonatu butykosok mellett, az ólomgalléros skót pintesek, a szerémségi sötétzöld butéliák, mint megannyi barbár kismemesek, zordonkodnak a Champagneból, meg Portóból való aranyos és bíboros mentéjű apródok között; régi, régi nagyur az a whisky is, mely száz év előtt bevakult palaczkban, azon agyagosan s pókhálósan állott a többi közé, holott tömérdek joga volna külön ezüst tálczát kívánnia maga alá.

Mr. Henry kezeügyében fekszenek a narancs- és citromszelet halmocskák, apró kristály vedrekben a gondosan szitált cukorpor, a bors, a fahéj, szegfűszeg és szerecsendió, ezüstvederben a szironyos jég, mögötte, a csillogó üvegpölczokon ezüstkupák, számtalan kis és nagy pohár, egy fülkében diszkréten duruzsol a fénylő vörösréz szamovár. Mr. Henry villámgyorsan kapkodja össze egy ezüstkupába mindezekből azt a csipetnyit, a mire egy-egy italhoz szüksége van, csalhatatlan biztossággal loccsant föléjük ebből és amabból a palaczkból, aztán keveri vagy rázza, jóízűen csörög a jég, valóságos szemfény vesztés a dolga!... Mert nincs a jó keepernek semmiféle kézikönyve, inspirációira kell hogy hallgasson, a fantáziája szabadon érvényesül.

Mr. Henry nem a sablon szerint működik, de vannak hangulatai, egyazon cobblert például másként létesít, a mikor levert vagy spleenes, mint a mikor derült a kedve; csak egy kis árnyalat az egész, néhány csöppel több brandy vagy gin, egy erélyesebben végzett loccsantás a yaleből, az ital karakterén határozottan megérzik. De a technikája minden körülmények közt mesés: két egymásra szorított pohárban olyan orangeadot jegeszt, hogy a tálczára pördített pohárnak csak az oldalára nyomja a két szál szívószalmát s menten odafagynak. Mr. Henryval rendesen kezet szoktunk szorítani. A magas márványasztal előtt nagyon magas székek állanak s ott órákig is képes elüldögélni az ember, mert élvezet azt nézni, a mit ő csinál. Valami bálba készült valaki, vagy az operából jött ki egy cigarettára s ott feledkezik. Mr. Henry egy szót se szól az emberhez s az ember se szól egy szót sem A ki éppen akar, az kényelmesen elgondolkozhatik akár hajnalig, a magas márványasztalra könyökölve. A ki inni akar, az ihatik, oda kell hogy nyújtsa a poharát s egy pillanat alatt megtölti Mr. Henry.

Lent a teremben éppen olyan a társaság, mint a magas márvány asztalon. Köpczös németalföldi urak terpeszkednek egy-egy fázékony, vidrabundás kievi ur szomszédságában, stb. stb. Éppen mint a palaczkok.

Azaz hogy lent, a teremben hölgyek is vannak.

A hölgyekről azonban nem egészen biztosak és hitelesek az adataim; van például olyan, a ki valószínűleg orosz hercegnő és gyönyörű nagy gyémántokkal bír, melyeket keblén, nyakán, fülében, hajában és újjain visel, vannak viszont igen szép ladyk, sőt művésznők is, kik közül nem egyet láttunk elragadóan táncolni s hallottunk énekelni vagy a Casino de Parisban, vagy az Ambassadeurben... Nem emlékszem rá tisztán, hol, de annyi kétségtelen, hogy kedvesek voltak s itt is nagyon kedvesek és fölöttébb diszkréték és előkelőek. Az öltözeteik is gyönyörűek.

Az American Bar terme tiszta Louis XV. stílusban rendezett kis terem, csupa márvány, kristály és brokát selyem; a színek halavány zöldek és halavány lilák; a szőnyeg fakult eper színű; a menüzet azúros ég s leheletkönnyű báránnyelűk foszladoznak rajta; a kis asztalok hófehérek, csupán a peremeik mentén látszik csekélyke rózsaszínű sáv, olyan halvány, mintha nem is szín volna, csak a fehérnek az árnyéka. A kandallóban egyet-egyet lobban az izzó tuskó s a tükör fölött Watteau népe indul Cytherébe. A kandalló elé, tűzsámolynak, két kis bronz Amor guggolt le nyilaival. Az asztalokon sárga és mályvaszínű selyemernyőkkel borított párosgyertyák égnek, nem az a hideg villanyfény, hanem szelíden világító, néha megmelegbenő lángú igazi gyertyák. Puderezett parókájú, fehér selyem harisnyás, fehér keztyűs lakájok szolgálnak s olyan óvatosan, olyan halkán mozognak, hogy csak az veszi észre őket, akinek szüksége van rájuk.

Ilyen az American Bar; avégett írtam le ilyen körülményesen, (bocsánat a sok angol szóért!), mert néhány históriát láttam és hallottam itt, melyeket el akarok mondani s ha furcsák lesznek, tessék kérem arra gondolni, hogy itt láttam és hallottam őket, ezen a furcsa helyen, hol egy bájos Louis XV. teremben keveri cocktailait a komoly amerikai keeper: Mr. Henry.

Különb is a sok idegen szó, ez a keverék, ez a furcsa: ez most a divat. Ez a legfrissebb divat. És éppen ezt a divatot szidja az én barátom, a kit nevezünk Rob-Roy-nak.

Mert mi a divat?...

- Egy czudar gonosztevő! - biztosít mosolyogva Rob-Roy.

Ő oktat engem életbölcseiségre, ő kóstoltatta meg velem a morning-gloryt s ő szoktatott ide a Barba, ebbe a sarokba, a kandalló mellé, a honnan mindenkit kényelmesen lehet látni és ráadásul, - Rob-Roy azt mondja, hogy kárpótlásul, - néha egy-egy szép, de milyen szép kis lábat is láthat elmélkedései közben az ember. Megesik ugyanis, hogy egyik-másik az érkező hölgyek közül, miután leemelték válláról a lakájok a prémes belépőt, borzongva suhan ide a kandalló elé s a tűz felé nyújtja parányi lábait, hogy megmelegedjék. Rob-Roy ugyan azt mondja, hogy egy csöppet se fáznak azok a kis lábak s az egész história csak arra való, hogy mi megcsodáljuk őket, - ez azonban reám nézve tökéletesen mindegy, sőt nagyon kedves dolognak tartom a hölgyek részéről az ilyen eljárást és hálás készséggel csudálom meg azokat a lábakat.

Kivált egyre emlékszem: kék kövekkel kirakott ezüstcsatt volt a laktopánkán, mely hegyes volt és formás, mint egy dárda feje... Mentem eszembe jutott Puskin strófája és Anyegin...

Rob-Roy akkor este tisztán itta a pálinkát, whisky fix-et s kinevetett a versemért.

- Czudar gonosztévő minden új divat. A vénülő ember illúzióinak a gyilkosa! - mondta mosolyogva, de bizonyos melankóliával Rob-Roy, belékóstolva morning gloryjába.

Mert lényeges az, hogy mit iszik, mikor így bölcsekedik.

A whisky fix, az a bikaszédítő pálinka, kegyetlenné teszi; olyankor senkinek nem irgalmaz, önmagának legkevésbé. Tagadja, hogy ő boulevardier.

- Nincs boulevardier, nyavalygó legenda az, éppen mint a *Kaméliás Hölgy*, az a szentimentális hazugság, melylyel Dumas bolondított el két nemzedéket: nincsenek szellemes, gavallér boulevardier-k, csupán naplopók vannak, kik hat óra felé a boulevardon csavarognak, az Opera és a rue Drouot között... Akarja tudni, hogy lett belőlem is ilyen csavargó?... stb. stb.

A brandy-Daisy, melynek több az illata, mint az íze s az ember issza bizalommal, mert alig lehet észrevenni, mint kábul el tőle, az alattomos italtól, igazságtalanná, részrehajlóvá teszi őt. Ilyenkor nem győzők vele disputálni, egyre azzal torkol le:

- Maga barátom, maga még gyerek! Higyjen nekem, biztosítom, nem érdemes tudomást venni a többiről. Nincs a világon egyéb, nincs, csak a szőke asszony!... Nézze, elmondok én magának egy históriát. Ott ülök egy este Tortoni előtt... stb. stb.

A port sangaree viszont, melytől már az első pohár után lüktet az ember halántéka, elfárasztja, szótlanná teszi; kissé hátralöki a czilinderét s miközben botjával ákombákomokat czirkál a szőnyeg bolyhai közé, csak úgy a foga között morog, hogy: - számárság!... Kész öngyilkosság, de temperamentuma csak a barnának van!...

Egyszer, nagy lelkesedve beszélte, hogy milyen bölcs dolog, a mit most kezdenek: minden asszony festi a haját! A rozsdavörös nagyon érdekes!...

- Tulajdonképpen micsoda ostobaság is az, hogy azért, mert valaki véletlenül szőkének született, hát egész életében hordja azt a szőke színt, mint valami libériát. És ugyan miért ne lehetne valakinek kék vagy zöld a haja?... Fehér selyem derékhez milyen pompásan illenek az azurkék haj! Mi?... És mit szólna a zöldhöz?! Tudja, olyan villófényű, szinte kísérteties zöld! Milyen szenzációk!... Egy félhomályban tartott, régi aubussonokkal borított teremben. Mi!?!...

Egy palaczk champagne-sour állott előttünk s pezsgett a poharainkban is, a mikor a zöld hajról beszélt Rob-Roy.

Most morning gloryt iszunk, mely rózsaszínűen habzik s a melytől én mindenféle rózsaszínű bolondságra érzek magamban készséget és csak úgy félig hallom azt, a mit ő beszél.

Az illuziói után barangol.

- A divat, ez a galád divat pofozza ki az embert a világból. Lépten-nyomon röhög rám, rikácsolja: vénülsz atyafi, vénülsz, mit keresel már itt?!... Azért, mert másként szabják a szoknyákat s másmilyen kalapokat hordanak az asszonyok!... Mondja, hatnak magára ezek a mai kalapok?... Mintha egy marék gyomot borítanának az asszonyok a fejükre, hol a kalap, a mely olyan bájos árnyékot vetett a halántékok fölé?!... Szoknya meg, ma-holnap nem is lesz már a világon. Az a borzasztó bicikli-nadrág... Olvasta a Figarót? A Passant cikkét? Őt olvassa, ne Puskint. Hova lesz mindaz az édes izgalom, mely valaha olyan hasonlíthatatlanná varázsolta az emberek életét itt a boulevardokon? Mondja, törődik maga manapság azzal a dámával, ki a szeme előtt lép a kocsijába? A mi időnkben bezzeg, meghatottan vetettünk egy-egy diszkrét pillantást arra a kevés kicsire, a mit köntösaljának föllibbenő csipkéi irgalmasan megmutattak a bokáira feszülő selyem harisnyából... Ma biciklin járnak a dámák s akár térdig láthatja az egész harisnyát. De mondja, mit ér ez így?... A derékig kivágott báli ruhák után még csak ez hiányzott, hogy semmi se maradjon az asszonyból. Nyomor! Elköltik magukat teljesen. Ma-holnap én jövök zavarba, ha egy asszony kerül elém az utcán. Indiskréció lesz rájuk nézni. A csipkével biciklit olajozhatnak...

Ekkor hirtelen megfogta a karomat s csak a szemével, de diadalmasan, mint a leshelye elé rebtent fajdra a cserkésző vadász, intett, hogy - ni! oda nézzek!...

Oh, de én már láttam akkor és néztem, - gyönyörűséggel néztem és a Puskin verseire gondoltam. Mert ugyanaz a parányi kis láb nyult a kandalló előtt, a bronz Amor nyilai fölött, a tűz felé, kék kövekkel kirakott ezüst csatt volt a laktópánkán, mely hegyes volt és formás, mint egy dárda feje... Chantilly csipkefodrok között egy kevéske látszott a fekete selyem harisnyából és valahonnan a csipkeredők közül egy keskeny-keskeny sárga atlasz-szalag vége aranyos fényvel libbent ide-oda. Mint a dárda torkára bodrozott másli.

- Oh, ezek a rongyok! - súgta Rob-Roy. - Mi lesz a világból ezek nélkül!

- Ki ez? - kérdeztem tőle. - Nem ismeri?

- Ne törődjék velem, - szólt türelmetlenül Rob-Roy, sőt rá se nézett az asszonyra (pedig szép volt), csak a csipkékre s arra a falatka szalagra. - Attól tartok, hogy ismerem s így aztán rögtön az ördögé lesz ez a néhány percnyi illúzió is. Várjon csak, fiatal barátom, majd megtanítja magát is takarékoskodni szenzációival a divat...

Aztán megint beszélt tovább. Én pedig igazán búsultam, mert elment a kandalló elől kék kövekkel kirakott ezüst csattos laktópánkáiban az a kis láb s látom-e még valaha?!...

- Ugyan ki lehet?

- Micsoda könnyelműség! - pörölt velem Rob-Roy. - Örvendjen, hogy nem tudja, kicsoda. A csipkék, az ezüst csatt, a szalag, ezek a rongyok, ez a lényeges. Az asszony?!... Az mindegy... Persze, ezt maga most még nem akarja hinni, de ha itt tölt, mint én, harmincz évet a boulevardokon, majd akkor igazat fog adni nekem. Igen, igen, szeretne most itt hagyni, ugye?... Vigyázzon! Néha elkezd az ember valamit s kénytelen végig csinálni. Pedig...

Nézze, akar egy históriát? Irja meg, csináljon belőle valamit, de főként okuljon belőle.

Velenczében találtam egy leányt, fekete volt a haja, fekete a szeme, de tudja, fekete, fekete...

Azaz, nem így kell kezdeni...

Egyszer lementem Velenczébe. Valami számárság történt itt velem, vagy esett, vagy fáztam, megszaladtam magamtól vagy mástól, szóval lementem Velenczébe s ott sóhajtoztam Quadri előtt a boulevard után. Higyje el, ott sincs egyéb, csak a mi innen kerül oda: egy-két jól öltözött párisi asszony és punktum.

De akkor még hittem az operettekben s lestem a magamét. Hogy egy holdvilágos kék éjszákán a karomba kapaszkodik Colombina és aztán, alla barca! alla barca! - majd együtt dalolunk a lagunákon...

Az estéket csak elcsavarogja az ember valahogy a piaczon, de azután, meg másnap, mintha örökké önmagát bámulná az egész város. Nekem nem sokat mondtak az ócska vásznak, a palota meg csak akkor érdekel, ha ül az ablakban valaki.

A helyett, hogy pakkoltam volna, hát fölfedeztem a Jesurum kirakatát s a kirakatban egy mesés csipke kelengyét. Hogy mennyi ostobaságot elképzelttem én azok előtt a rongyok előtt... Hány, de hány asszonyt öltöztettem beléjük!... Kezdtém megszeretni Velenczét, el-ácsorogtam a kirakat előtt mindennap s lassanként az a számárság is eszembe jutott, hogy... Becsületemre, valami menyasszonyféléről ábrándoztam, házasság is járt az eszemben. Így mozduljon ki az ember Párisból! Csak menjen barátom, menjen maga Velenczébe, majd meglássa!...

Képzélje, megvettem a kelengyét.

Egy nap az orrom előtt ment be a boltba két vaskos néni s látom, hogy szedik ám be nekik a csipkéket; forgatják, fogdossák, mint kofa a libát; a talián szaporán esküdzik; alkuszna. Beleizzadtam. Szerencsére meggondolkoztak. Nyomban lefoglaltam az összes rongyokat, táviratoztam ide pénzért s harmadnapra teli volt a szobám csipkével.

Persze, akkor már okvetetlen föl kellett beléjük öltöztetnem valakit.

Most kerül sor a fekete szemű lányra...

A Loggetta lépcsőjén találtam. Ott szundikált a korzó után, egy szál piros szegfű volt a füle mellé tűzve s a köténye teli volt virággal. Napokig kerestem, minden asszonyt csak abból a szempontból néztem, hogy: hát ennek hogy állana a kelengyém? Hát ennek?... Nem ment el fehérnép előttem, hogy rá ne próbáltam volna a csipkéimet. Válogattam, pedig milyen mindegy!...

Ez az! - gondoltam rögtön és felköltöttem a fekete szemű leányt.

Nem tudott semmit, se enni, se beszélni. Biztosítom, semmit sem tudott, csak nézni, mozogni, mosolyogni. Annyi bizonyos, hogy nézni azt tudott, azokkal a fekete szemekkel!

De csak a csipkéimet kellett ráadni, rögtön tudott mindent. Olyan dáma lett menten belőle, hogy elhülve tátotta a száját utánunk egész Velence. Bízvást parádézhattam vele.

Az a mulatságos, hogy utóbb velem is úgy bánt, mintha nem is én szedtem volna őt föl a Loggetta lépcsőjéről, hanem ő az, a ki megpillantva engem a Palazzo Ducale ablakából, le szállott hozzám és csókra nyújtotta a kezét. Aludt szegényke s megálmodta a hamupipőke meséjét és éppen akkor költöttem föl, mikor rajta volt a királykisasszony köntöse...

De ez mind nagyon kedves volt így, az én operettem s képzelje csak, lassanként magam se szerettem már arra gondolni, hogy nem a Palazzo Ducaleból szállott le hozzám.

Hazahoztam és ha csak egy hónapig, egy hétig megmarad még az én királykisasszonyomnak... Tudja, kis híjja, hogy feleségül nem vettem, úgy belé voltam bolondulva a csipkéimbe... Más vette feleségül...

Tulajdonképpen itt kezdett volna megírni való história lenni az én kitünő barátom, Rob-Roy elbeszéléséből, de Isten tudja mi lelte s mikor idáig ért, hirtelen egy palaczk scotch whiskyt rendelt.

És attól már dühösen okoskodott:

- Látja azt a sok palaczkot Mr. Henry előtt, ott az asztalon?... Az ember azt képzei, hogy mind csupa nektár! Ittam valamennyiből, alávaló galád pálinka mind. Csak a palaczk más-milyen, a pecsét, meg a gyékény, meg a czifraság rajtuk... Mr. Henry pedig, ő a Szerelem, Ámor, - egy nagyképű gentleman, élelmes bar-keeper, ki a morning gloryt kotyvasztja a világnak... Eh!... Akar egy pohár tiszta whisky?

(Páris, 1898.)

A BÁDOG CSACSI.

Itt az íróasztalomon, egy kis kordé elejibe fogva, egy szürke kis bádóg-csacsi. Rob-Roytól kaptam karácsony éjszakáján s most elmondom a történetét.

Olyan elsavanyodva kóborogtam akkor este egyik kávéházból a másikba, mint aki nem tudja, hol fog aludni.

Azok az urak ásítoztak mindenütt, kiket örökké látok az utcán, a boisban, a versenyeken, a színházakban, túrhetetlen ostobaságokat beszélnek, kiállhatatlanok. Lázítja az embert a Londonban vasalt fehér ingmellük, az örökös virág a gomblyukban s mennyi buta önteltség kándikál keresztül a monoklijukon!... És ráadásul: az én mellemen is itt csillog a fehér pánczél, gomblyukamban virít a mimóza és szememen a monokli... Annál inkább! Önmagát utálja bennük az ember s időnként úgy érzi, mintha a hajléktalanok menhelye elé verődött csavargók között várná az ajtónyitást, hogy ágyba kerülhessen az utcáról. Ezek azok a hangulatos pillanatok, a mikor az ember szeretne pofonverni valakit a kedves barátjai közül, vagy képes szerelmet vallani, akárkinek, a ki egy kissé szeliden megsimogatná a homlokunkat, mondván: szegény fiú!...

Végre megtaláltam Rob-Royt.

Úgy állt a baccara asztal mellett, téli kabátban, fölhajtott gallérral, fején azzal a mindig ragyogó czilinderrel, botjára támaszkodva, mint a ki okvetlenül bele akar kötni valakibe. Alig szívta, inkább csak rágta a szivarját, a hamu hullott az ingére s odagyúlt a mellénye ölébe. Időnként a botja kampójával lökdösött a bankár elé néhány tantuszt; nem a kártyákat, az embereket ügyelte. Határozottan impertinens módon viselte magát és nyert, mint egy pinczér.

Hívtam, hogy gyerünk valamerre.

Csak azért sem! Nyilván skandalumot akart, de nem akadt rá vállalkozó.

Amúgy is kevesen voltak s egymásután szállingóztak el az emberek. Néhány szürkeképi gibicz nézegette magát a tükörben, az inasok a falhoz támaszkodva ásítoztak, karácsony este lett ott is.

Nem maradt senki, a ki bankot adjon. Rob-Roy körültekintett, hogy „no, ez csinos kis kompánia!” Intett a teremkomornyiknak, az összeolvasta a Rob-Roy tantuszait, volt elég és egy csomó bankót nyújtott át neki.

- Azt szeretném tudni, hogy mi a menykót csinálunk ezzel ma este! - szólt az én barátom és zsebregyúrta a bankókat.

De hát azért csak gyerünk!

A kapu előtt az estilappal kínált bennünket egy sanyaru polgártárs és sóvárogva pislogott a kialudt szivarcsutkára, melyet ki nem adott volna a fogai közül Rob-Roy. Ha karon nem fogom, hát megbotozza az utánunk kullogó atyafit.

- Mégis csak szemtelenség!... Ez az egy, ez a kis bagó, a mi jól esik az embernek s éppen ez kell neki!

Igaz is! Hogy már azt a szétrágott szivarcsutkát is el akarják venni az embertől!...

Sehol senki. A barban nincs egy macska se, a kávéházakban csupa gyanus alakok. Haza? Az embernek az inasa is karácsonyozik valamerre.

A pinczérek valóságos szemrehányással mustrálják az embert: - no, ez is! Ma is itt csavarog...

Iszonyu napok ezek! Még az utcát is elveszik az embertől. Az angyal táborozik a boulevardokon s micsoda népség toladok még éjjel felé is! Minden betörő kriszkindlit árul.

- Nem veszi észre, - káromkodott Rob-Roy, a mint ott lődörögtünk Paillard előtt, a karácsonyi sátrak közt, - hogy milyen impertinens formájú az emberiség így karácsony idején!? Mint a nátha, úgy üt ki a családi érzelm mindenkin. Csak úgy lóg ki a szeretet, meg a boldogság még a mellény-zsebükből is. Mind siet, mind vesz és mind viszi valamerre, a mit vett, mint a macska az egeret, vagy hivalkodik hóna alatt a pakkal, itt mutogatja az embernek, hogy lásd, lásd nekem... Azt szeretném tudni, mi közöm nekem hozzá?... Mit érdekel az engem, hogy egy rakás csámpássá taposott papucsba mit rak ma éjszaka az angyal!?... Csupa családapa, meg családanya, meg családtag az egész világ. Nézze! - s a Café Americainre mutatott, hol tudvalevőleg már a második császárság korában, előkelően öltözött szép dámákkal ismerkedhetett meg, rövid bemutatkozás után, az ember és a kormányforma változása, a köztársaság mitse változtatott e szokás lényegén, - üljön ott le ma este egy asztal mellett és fogadjunk, hogy két pohár pezsgő után kitör a nátha. Soha hírét se hallotta az illető dáma sem apjának, sem anyjának, de azért elmeséli a családi tragédiáját s a harmadik pohár után eldalolja magának azt a bizonyos bölcsődalt, melylyel kis leány korában ringatták... Ismerem azokat a családi tragédiákat! Jegyezze meg fiatal ember ezt s tapasztalni fogja idővel, hogy ezekben a családi tragédiákban az áldozatnak rendesen szokott lenni egy anyja, a ki kapitány özvegye és egy unokabátyja, a ki néptanító, - egy csalfa, hűtlen, ádáz néptanító. A bölcsődalt a kapitány özvegye dalolta... Nem sokat utaztam, de ez így van, bizonyos, Kamcsatkától a külső boulevardokig. Infámia ez a karácsony... Ma reggel az álmodtam, hogy képeskönyvekkel van teli az ágyam és csokoládé szivart szopogattam...

Jártunk, jártunk, jártunk, ki a Porte St. Denisig, meg vissza, karonfogvást, hogy el ne veszítsük egymást. Mit is csináltunk volna egymás nélkül, abban a sokadalomban?

- Mi lelte? - szólt hosszú hallgatás után s éppen ezt akartam tőle kérdeni magam is.

- Mondja, igazán, mire gondolt?

- Hát maga?

- Mintha én is kezdenék emlékezni egy néptanító unokabátyámra.

- Nekem is alighanem az özvegy jutott az eszembe... A kapitány özvegye.

Tényleg, infámia ez a karácsony. Hátha megvacsoroznánk? Rob-Roy is helyeselte az ideát, mert máris kezdte magát úgy érezni, mintha ministrálnia kéne valamelyik éjjéli misén. Mindenfelől hangzott a harangszó, a Notre-Dame-é ott búgott el fölöttünk, zengő palástot teregetve minden apró zshivajra.

Beültünk a Café-riche első emeleti bowwindowjába. Ott össze lehet húzni a függönyöket s nem háborgatják az embert.

Antónió, a maître d'hôtel, egy diplomata komolyságával jegyezte föl, mit óhajtunk és biztosított bennünket, hogy nem lesz kifogásunk intézkedései ellen. Nagy emberismerő és tapintatos lélek Antónió. Nem szóltunk róla, de ő kitalálta, hogy kedvünkre lesz, ha a cselédség mentől kevesebbet mutatkozik és e szerint intézkedett.

Egy hatalmas tálcán egyszerre szolgáltatott föl mindent: az osztrigák, a pástétom, a jégre szeletelt libamáj, szóval az egész banális, számtalanszor megunt éjjéli menü ott volt az asztalunkon; a kávéfőző masinát mellém állította s kért, hogy figyelmeztethessen, miszerint a gyufa is ott van a szivaros dobozokon. A likörös palaczkokat Rob-Roy kezeügyébe helyezte, az ablakpárkányra. Azután diszkrétan visszavonult. A pillantásban, melyet búcsuzóul vetett ránk s az asztalra, volt valami a jó dajka ama gyöngéd pillantásából, melylyel kedves kicsi-

nyeitől búcsuzik, miután lefektette és szép gondosan betakargatta őket a bölcsőben. A jó Antónió!...

Hallottuk, a mint halkán utasította a függöny mögött strázsáló komornyikot: ne feledd, hogy ezen uraságok zavartalanul kívánnak maradni.

Ennyi gyöngédség s pláne karácsony estéjén, tagadhatatlanul jól esett Rob-Roynak és engesztelőleg hatott reánk. A vacsoráról nincs mit beszélni, de a kávé jobb volt és a likőrök is izlettek.

Rob-Roy neki-neki hevült, belekezdett sok mindenfélébe, de nem mondott végig semmit. Csak úgy kóstolgatott az emlékei között.

- Az a szamárság, hogy minden históriának van vége is. Skandalum, hogy a vége mindannyinak egyforma. Mikor így néha kezdem őket sorra kérődzni, ilyenkor látja az ember, hogy milyen ostobaság volt... Mind egyforma.

Megvacsoráltunk, megittuk a kávé is, - de már most aztán, most mit csináljon az ember?!...

Ő éppen szivarra készült gyujtani s már égett kezében a gyufa, a midőn rám szólott hevesen:

- Fiatal ember! - és mintha testamentumot készült volna diktálni: - jegyezze meg jól, a mit mondok...

Nyilván valami nagy életbölcsest akart mondani, de körmire égett a gyufa, hát inkább hirtelen rágyujtott és aztán egyebet nem mondott, csak fujta a füstöt és én is fujtam a füstöt.

Mintha egy kissé untuk is volna már egymást...

- Antónió! - szólott a derék emberhez, miután elintéztük vele a számlánkat, - van önnek felesége?

- Oh, igen, - válaszolt Antónió.

- És gyermekei is vannak?

- Egészen autentikusak, - felelt komolyan és udvariasan Antónió.

- Lássá, fiatal barátom, lássa, ez az Antónió, ez perfekt ember! - még a lépcsőn is csóválta a fejét Rob-Roy, hogy: - valóban, ez az Antónió!... Milyen derék ember!...

A boulevard is tűrhetőbb volt, inkább hasonlított saját magához, mint az imént, éjfél előtt. Néhány sátorban kínálták még a kriszkindlit, mert hátha vacsora után mást gondol az ember.

Csakugyan, a Taitbout sarkán nagyon szónokolt egy játékkereskedő. Megálltunk s elnéztük a holmiját: masinás játékszerek voltak, olyan furcsák! Kis kordé elé fogva egy kis csacsi, egy csökönyös, rúgkapáló kis szürke csacsi; neki-neki indult s nyomban czurukkolt, egy czilinderes kis angol egyre ostorozta a kordéból; egy pepita nadrágos bádóg művész meg tipegett jobbra-balra s nyütte a vonót; két piros nyakkendő s néger szorgalmasan nyujtogatta a nyelvét. Ők is bádógból voltak...

Rob-Roy rágta a szivarját.

Egy anyóka mellénk tolt a taligáját s biztatott, hogy vegyünk tőle fehér orgonát és ibolyát...

Rob-Roy intett egy bérkocsisnak. Gondoltam, hogy jó lesz bizony, gyerünk hát haza!

- Be kell rakni ezeket a holmikát a kocsiba! - szólt a játékkereskedőhöz és bepakoltatta az összes játékszereket a kocsiba.

- Éljen Félix Faure! - kiáltott nagy örömeben a játékkereskedő, a virágárús anyóka meg könyörgött, hogy neki is hagy jusson a boldogságból.

Hát berakatta a kocsiba annak a fehér orgonáit meg ibolyáit is Rob-Roy, kiről szentül azt hitte a körénk csoportosuló népség, hogy felöntött a garatra s magam is a vacsora hatásának tulajdonítottam ezt a vásárt.

- Akar velem jönni? - kérdezte tőlem.

- Persze! Hogyne! Hisz egy ember mit csinál ennyi bádoggal? Majd eljártunk velük kettesben s legalább eltelik az idő hajnalig.

Abban a kocsiban nem volt hely a mi számunkra, mi egy másikba ültünk.

De csak akkor ámultam még el, mikor lakcíme helyett azt mondja a kocsisnak Rob-Roy, hogy hajtson ki Boulogneba!

A kocsis nagyot nézett. Hogy éjfél után kettőkor baktasson ki Boulogneba, falura!?

Rob-Roy behúzódott gallérjába, rágta a szivarját s mivel nem akart már megint beszélni, ajánlottam, vennék át egyet a bádoggal közül a mi kocsinkba, hátha úgy hármásban kellemesebben telik majd ez a kirándulás.

Mire kiértünk Auteuille alá, annyit mégis sikerült kivájnóm belőle, hogy angyalosdit járunk, kriszkindlit viszünk Boulogneba.

Hogy kinek? A nevét nem tudja annak a familiának, becsületszávára fogadta és dühösen, hogy nem tudja, azaz elfelejtette, de a házra emlékszik, ott majd a kocsis beadja a holmikát s visszajövünk. Kis ház, nincs benne más familia. Megígérte, hogy egy csacsit megtartunk és azt nekem adja.

A szajnaparti omnibusz-állomásnál kiszálltunk s onnan gyalog kereste az utat Rob-Roy.

Megmondta előre, hogy előbb egy hosszú park-kerítés, aztán jobbra kell fordítani, aztán egy szűk utcza s abban valamelyik ház, a kapu fölött Szent Flóriánnak a szobra...

Nagyszerű! Éppen mint valami regényben: Boulogne rejtelmek vagy a Titokteljes karácsony-éjszaka! Figyelmeztettem Rob-Royt, hogy elfeledtünk jelszót adni a kocsisoknak, a melyről majd a veszély pillanatában egymásra ismerjünk...

Szerencsésen megtaláltuk a házat.

Négy ablakos, emeletes kis ház, Szent-Flórián a kapu fölött. Semmi nesz, a házban is halotti csönd, a zsaluk betéve. Szótlanul tértünk vissza a kocsihoz, egy lélekkel se találkoztunk. A kocsisok némán várták a történendőket.

Rob-Roy megparancsolta a kocsisnak, ki a bádoggal hozta, hogy hajtson a ház elé, csöngessen be: „és be kell adni azt a csók-mókot. Ha a kapus kérdi, hogy kinek, hát annak a familiának az emeleten. Szaporán!”

- És ha a kapus ellenséges magatartást tanúsítana!?!... A kapust el kell némitani! - mondtam komoran.

- Úgy van! - szólott patetikusan Rob-Roy és pénzt adott át a kocsisnak. - Ha a kapus ellenséges magatartást tanúsítana, el kell őt némitani!

A kapus nem tanúsított ellenséges magatartást.

Karácsony éjszakája volt, a mikor az Angyal jár...

A bádoggal, a fehér orgonák s az ibolyák Boulogneban maradtak, mi pedig jöttünk haza és hogy ilyen pompásan sikerült az expedíció, főként mert megtaláltuk a házat, (hála Szent Flóriánnak!), nagyon jó kedve lett Rob-Roy barátomnak és már most nagyon sokat beszélt: „Jegyezze meg fiatal ember ezt”... „Jegyezze meg fiatal ember azt...”

A fiatal embernek sikerült megjegyeznie a sok életigazságok és jó tanácsok közből a következőket:

Látott egyszer valakit Rob-Roy, a ki szép volt. Olyan szép, hogy skandalum! Persze, rögtön követte őt.

Itt részletesen szólott Rob-Roy arról, hogy mikből mit következtethet egy okos ember, egy hölgyet követvén. Némi kis pszichológia és rendben van. Hogy jár az illető? Mi érdeklí a kirakatokban? Azonnal tisztában lehet velük az ember! Vegyük például ezt.

„Az avenue de l'Opéra elején pillantottam meg. Toalett izléses, semmi svindli, hosszú kabát vagy efféle; czipők, keztyűk korrektek. Egy pillantást vet a kirakatra, melyben gyerekruhák vannak: asszony, gyermeke van. A műkereskedő, Thiébaud bronzai előtt megáll egy percze: intelligens, jó házból való. Néhány ember megfordul utána, hogy milyen szép: nem néz ugyan senkire, de egy-egy futó pillantást vet a kirakatok üvegtábláiba s igazít a kalapján. Kissé még naiv, jól esik neki a hódolat. A Grand-Hôtel felé tart: talán csak nem idegen?... Oh nem, sokkal bátrabban halad keresztül a kocsiúton... Szó sincs róla, párisi: egy izben megáll, megfordul, a sarkon lévő banképület kapuja fölött van egy óra, azt nézi. Az az óra úgy elvész az ablakok, a czégtáblák és a czirádák közt; azt csak egy *párisi asszony* ismerheti... Látja, fiatal ember! Igy kell okoskodni. Ezután már csak azt kell eligazítani, miként mondja meg neki, hogy imádja és a többi. Minden attól függ, hogy van-e az emberhez bizalma a kicsikének?”

A megismerkedésre talált módot Rob-Roy, bár az okoskodás nem igen vált be.

„Annyi tény, hogy roppant előkelő lelkületű teremtés volt, de Boulogneban lakott s mikor másodszor láttam, ugyanaz a ruha volt rajta, melyet első találkozásunk alkalmával viselt. Ez zsenirozza az embert és azonnal tisztában volt vele, hogy valami kis regényre szivesen vállalkoznék a kicsike, alapjában pedig fél iszonyuan. Szavamat kellett adnom néki, hogy soha nem fogok tudakozódni kiléte után s egy óra multán elmondta ő maga, hogy kicsoda, hogy hol laknak, mert olesőbb Boulogneban és hogy a Flórián van a kapu fölött. Az ura... Képzelve, gázhivatalnok... Nem képzeli, milyen megható volt az a kíváncsiság, melylyel a nagyvilági élet iránt érdeklődött s milyen szomorúan mondta, hogy ők soha se mennek sehova. Látja, fiatal ember, ilyen igazságtalan néha a sors!... Harmadszor is találkoztunk. Elfogadta meghívásomat egy sétakocsizásra. Az auteuillei pályaház előtt vártam őt egy számozatlan bérkocsiban. Majd a guta ütött meg! Egy kis gyereket hozott magával, a fiát! Hát ugy-e, mit szól ehhez?!... Dühös voltam, pedig hogy örvendett szegényke az elegáns kocsinak! A gyerek is örvendett s én czirógattam egész délután. Nehogy félreértsen: a gyereket czirógattam, egészen összebarátkoztunk, bácsinak hívott s fesztelenül taposott a czipőimen. A mi azt illeti, senki se mondta volna, hogy egy kis gázhivatalnok, helyesen volt öltöztetve. Az anyján, szegényen, megint csak az a ruha volt, melyet első találkozásunk alkalmával viselt. Negyedszer is találkoztunk. Ugyanott vártam őt a kocsiban. Ugyanaz a ruha! És hát, nem megint magával hozta a kis gázhivatalnokot!... Ez már sok!... Hogy én ilyen kiseddóvodai kirándulásokat rendezzek!... Különben is nevetlenkedett a fráter. Egy izben az anyja keze után nyúltam, kissé viaskodtunk, a gyerek, mint egy vércse, úgy kapott a karomba s tán kikaparja a szememet, ha el nem bocsátom az anyja kezét. Na, gondoltam magamban, ebből is elég ennyi!... Kedvesen elbúcsúztam tőlük, az omnibusz-állomás környékén szálltunk ki a kocsiból, végig kísértem őket a parkkerítés mellett, aztán jobbra fordultunk s ott a szűk utca elején: adieu!... Szegény asszonynak megígértem, hogy majd a következő szombaton megint kocsikázunk és nehogy otthon hagyja a kicsikét, mert hozok majd neki egy staniczli bonbont...”

- Hát aztán?

- Hát nem elég ebből ennyi?! Punktum, ennyi az egész. Tudja az ördög, hogyan, ma este eszembe jutott az a gyerek. Adósa maradtam a staniczli bonbonnal, hadd örüljön a bádog-csacsiknak.

- Mikor történt ez a história?

- Tudom is én. Lehet tizenöt-husz esztendeje.

Mekkorát neveltünk!... Tizenöt-husz esztendeje!!... Hisz azóta megnőtt a gyerek s ki tudja, hova lett a szép asszony?! Ki tudja, ott laknak-e még a szent Flóriános házban?!

- Milyen különös! - szólt utóbb Rob-Roy, - nekem úgy tetszik, mintha a múlt héten történt volna az egész.

Hajnalodott, mire hazaértünk.

Megköszöntem neki a bádog-csacsit s jó éjszakát kívántunk egymásnak. Melegebben szorított velem kezét.

A kocsiból szólt ki utánam, hogy adjak neki egy szivart.

És mialatt a tárczámmal babrált, valamit dörögött, hogy:

- Nézze fiatal ember!... Ne szóljon kérem a kávéházban erről a számárságról senkinek.

(Páris, 1898.)

MESE A BOLDOGTALANSÁGRÓL.

Arról okoskodtunk, - kitünően vacsoráztunk és pompás havannával kínált bennünket a házigazda, - hogy a boldogság tulajdonképpen ellensége az emberiségnek.

A boldog ember védtelen másokkal s önmagával szemben, kész prédája az első jött-ment Jágónak... A boldogság valóságos butító szer... Vége az olyan ember „evolúciójának”, ki belézökkent a boldogság kátyújába... A boldogság alatt, persze, szerelmi boldogság értendő, embernek pedig, természetesen, csak azon intellektuális lény tekinthető, ki legalább Stendhált olvasta s idegei és hangulatai vannak.

Ki-ki elterpeszkedett egy karosszékben. A jóllakott emberek egyetértésével állapítottuk meg, hogy a boldogság legfőbb péknek való.

- Elpoczakosítja az emberiséget! - mondotta egy színész barátunk, ki zseniális ember, ha időnkint nekiszánja magát, de különben annak a véleményét vallja, a ki előtte szólott, mert ez kényelmesebb. Elve pedig, hogy a legjobb szivar a kissé nedves commerciales és az igazság az, a mi kényelmesebb. Néhány év óta kezd elhízni.

- Souffrir, c'est sentir! - szolt Bourget magyar jóakarója, egy szellemes, kritikával foglalkozó barátunk, ki világhírű volna, ha francziául írna. És ő ezt nyilván tudja is, mert rendesen zárkózott, kedvetlen. Hogyne! Nincs ötven ember itthon, a kinek érdemes írni! A többinek gyakran meg szokta mondani cikkeiben: szamarak vagytok tisztelt olvasóim... És az az érdekes, hogy ez tetszik az olvasóinak.

- A boldogság a középszerűség kerítője! - bólintott, némi csönd után (a kritikus francia mondatát emésztettük ezalatt) egy író társunk, koszorus tárczaíró. E csinos mondása benne lesz jövő vasárnapi tárczájában. És a mi mondásaink is.

- Hisz éppen az a boldogság! - szolt szokott szelid hangján Kovács professzor, a ki ugyan csak magyarul ír meg évenként néhány orvosi cikket, mégis világhírű tekintély s cikkeit egymástól kapkodják el a külföldi szakközlönyök.

Operatőrnek készült, egyik büszkesége volt már a berlini egyetemnek, midőn irányt változtatott s az elmegyógyászattal kezdett foglalkozni. A hipokondriáról írt egy csodálatos könyvet. Persze én csak olyan mesékkel álmodó íróember módjára tudom méltányolni az ő könyveit, szigorúan orvosi részéhez nem értek, nyilván becses dolog az is, mert az óvatos és sovén angolok tanszékkal kínálták meg érte, pedig Angliában nem szokásos poéták kezére bízni sem az orvosnövendékeket, sem a betegeket. Rajongva bámulom azonban könyvének laikusok számára is világos részét, lélektani magyarázatait, a hipokondriáról adott elméletét s azokat a passzusokat, melyekben e betegség monografiáját szedi össze: mily remekül állítja be a fajsorvadás fokozatait; milyen megczáfolhatatlan logikával jelzi az utakat, melyek a hipokondrián, a vitálítás, erély s az erkölcsi érzés szegényedésének e hovatovább veszedelmesebb és ragályosabb nyavalyáján keresztül az örületbe vezetnek; hogy tart lépést a hipokondria a modern élethajszá rohamosodásával, hogy neveli a női hipokondriát a férfiasság silányodása s mint válik lassankint hipokondrikussá a szexuális együtt járó erkölcsi-gyáva-ságban leledző férfi, mi, kérem, mi, kiknek idegeink és hangulataink vannak!... Gyönyörű Kovács professzor könyvében az a fejezet is, mely a gyógykezelés általános elvéül megállapítja, hogy: - *a képzelt betegségnek orvossága az egészséges szenvedés.*

Kérdeztem egyszer, hogy mint operatőr, miként tért át a lelki betegségek körül tapogatózók közé?

Most is látom azokat a piszkos körmöket, melyekkel Berger ur összehalásztta az ezüst forintosokat az asztalon s látom a bizalmatlan, sunyi mozdulatot, a hogy mellényzsebre dugván, még egyszer megtapogatta a zsebét, csakugyan ott vannak-e?

- De még ezt a kis gügyit lenyeljük, mi? biztatott aztán bennünket az öreg, barátságosabban tekintve rám is.

Értelmes, széles homloka volt, egyébként azonban bizvást valami kiérdemesült betörőnek nézhette őt az ember.

- Uraságod nem iszik? - kérdezte tőlem. - Már ezt a kicsit kár itt hagyni, úgyis fölszámítják.

Ittunk.

- Uraságod is orvos?... Nem?... Azt gondoltam. No mert kis hijja, hogy én is az nem lettem. Együtt kezdtük az egyetemet Dezsővel, - igazolta magát az öreg betörő s hívta tanubizonyoságul a professzort is. - Nem igaz, Dezső? Mi?!... Koplaltunk eleget, a fene egye meg!... Melyik gróf győzné azt a tömérdek költséget! Meg a bonczolást se vette be a gyomrom. Hát csak így vagyunk, ni!... Ennek a Dezsőnek, bezzeg jobban szolgált a szerencse. Nem mintha irigyelném, az is hunczut, a ki irigyli, csak úgy mondom!... No de én most már megyek hazafelé, mert majd megint nyelvel az asszony.

A professzorhoz fordult:

- Majd megmondom neki, hogy veled voltam. Nem igen szokta elhinni, de hát mindegy, mégis szelidebb, ha téged emlegetlek.

Kivett a mellényzsebéből egy ezüst tallért, zörgetni akart vele a konyakos palack oldalán, mint a ki fizetni szándékozik.

- Hagyd el, öreg, majd fizetek én - tiltakozott a professzor.

Az öreg (jobban megnézve nem is volt ő annyira öreg, mint inkább megviselt) látható megkönnyebbüléssel rejtette vissza mellényzsebébe az ezüstitallért. Ő nyert, úgy illett, hogy ő fizessen, meg is próbálta, eleget tett a becsületnek.

- Pedig hát nem büszke - mondta nekem, a professzorra mutatva - nem, ez! Más bezzeg, az ő helyében!... Jó'jczakát!...

Indult.

Utközben jutott eszébe: - Pénteken csinálunk megint néhány pártit, mi? Nem üzensz az asszonynak valamit?

- Tisztelem...

Kovács professzor még akkor is nézett utána, mikor már elment s messze járhatott, szigorogva vékonyka überczihereben és olyan fal mellé lapulva, még éjszaka is, a hogy az esett emberek sompolyognak a sorsuk előtt, egyre félve, hogy no most, most rug rajtuk egyet!

- Furcsa, úgy-e? - kérdezte, szóra nógatva engem.

- Különös ember... Jól sakkozik?

- Kitünően. Tiz agyra való munkát végzett azért a három forintért. Látta a homlokát?

- Kicsoda?

- Napidijas a vámházban, - és megismételte: - a vámházban!...

Elmondtam neki mindent. Szegény fiu!... Oda ült mellém, az én ágyamra, didergett ő is. Aztán könnyezve vallotta be:

„Én is szeretem. Mit csináljunk?”

Képzelteri.

A pislogó gyertya... az a kis kamra... és két gyámolatlan, elhagyatott fiu, amint biztatják egymást, hogy - ne sirj! majd csak kiheverjük!

Hát a leány?! Az mit érezhetett ez alatt?!

Aztán elbucsuztam a leánytól. Küldött ő is.

Megyek! Nagy ember leszek!

Megfogadtuk egymásnak, hogy mindennap délben, pont tizenkettőkor egymásra gondolunk és egymás nevét mondjuk, mindig, mindig, míg csak vissza nem jövök...

Akkor mentem Bécsbe, onnan Berlinbe, mikroskóp alá dolgoztam, úgy küzködtem keresztül az egyetemi éveket. Minden délben a leányra gondoltam...

Berger pedig elfoglalta helyemet a vámházban, ma is ott van és feleségül vette a leányt...

Gyerünk haza, mi is!

*

Hazaérve, szomorú legénylakásomba, hasztalan feküdtem le, nem tudtam elaludni.

Mindez így együtt: a színész, a kritikus, a hipokondria, Kovács professzor, a leány, Berger, hogy szenvedni kell, hogy nem jó boldognak lenni, - mindez addig kóválygott a fejemben, addig gyötört, míg leirtam híven mindent s most, hogy idáig jutottam, azon gondolkodom, hol a vége a mesének?

Hol az egészből az igazság?

(Montreux, 1898.)

Este, szép világos este volt, Khaled tévére rakta sátrát. Nem engedte, hogy a leányhoz nyuljunk. Maga csavarta egy frissen mosott burnuszba, aztán a mellére ölelte s elindult tevéje mellett, gyalog, arrafelé, a honnan érkezett, a nyugati nádason keresztül. Vitte a halottját...

Nem akarta, hogy kövessük. Nem is követtük. Embereim, mint mikor dühös szél fuj, némán, szomoruan kuporodtak be a sánczokba.

- És? - kérdezte kis vártatra valamelyikünk, mivel Gautier barátunk nem mondott többet.

Vállat vont a kérdésre s ugyanazon nyugodt hangon, egyébről kívánt beszélni, mondván:

- Az a kellemetlen, hogy Kadest nem leltük a tell-et-tini szigeten, de nyilván ott lesz Tell-Neby-Mindohban, a Laodicea ad Libanum romjai alatt. Az egyiptomi dokumentumok szerint csak e két helyen kereshető. Majd meglátjuk!...

(Páris, 1899.)

Levitték a kertbe. Nina néni vájta meg a gödröt egy ezüst kávéskanállal és eltemették a madarat; sírját gondosan betaposták, hogy nyoma se lássék másnap.

- Fölébredt, elszállt... Így mondjuk majd neki, úgy-e Nina? - kérdezte Czecczil néni, csöndesen zokogva a kandalló előtt, a testvérétől, ki behunyta a szemét s úgy tett, mintha elszunnyadt volna.

(Brignancourt; Normandia, 1897.)

